

تغییرات ضروری در برنامه‌های درسی انتظامی دانش‌آموختگان در مقایسه با برنامه‌های درسی دانشجویان مصوب

عیسی بختیار
عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی

چکیده:

برنامه‌های درسی انتظامی دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها باید در راستای نیازهای شغلی این افراد در نیروی انتظامی طراحی و تدوین شود و برنامه‌های درسی دوره‌های انتظامی مصوب از حیث موضوع‌ها، واحدها، میزان ساعات و ... می‌تواند الگو و معیاری برای این برنامه‌ها باشد. هدف از نگارش این مقاله تعیین موضوع‌ها و عنوان‌های تشکیل دهنده برنامه درسی انتظامی دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها و دوره‌های کاردانی و کارشناسی انتظامی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و مقایسه آن با یکدیگر است. در مقایسه و تحلیل برنامه‌های درسی مذکور مشخص شد سه برنامه فوق‌ضمین داشتن تشابه‌های موضوعی، دارای تفاوت‌های اساسی به ویژه در محتوای درس‌های انتظامی - نظامی می‌باشند. لذا استخدام این دانش‌آموختگان در مقاطع کارشناسی و بالاتر برای رسته‌های مأموریتی نامناسب و برای رسته‌های پشتیبانی مناسب است و استخدام دارندگان مدرک کاردانی برای رسته‌های مأموریتی در صورت وجود ضرورت‌های پیش‌بینی نشده و مهم قابل توجه می‌باشد. همچنین مشخص شد دانش‌آموختگان رشته حقوق، بیشترین تشابه موضوعی را با رسته انتظامی دارند.

کلید واژه‌ها

برنامه‌ریزی (Planning)، برنامه درسی (Curriculum)، موضوع درسی (Subject matter)،
برنامه‌ریزی درسی (Curriculum Planning)، اهداف برنامه درسی (Curriculum Objectives)،
رئوس برنامه درسی (Outline Planing)، برنامه‌ریزی آموزشی (Educational Plannign)، محتوا
(Content)، ارزشیابی برنامه درسی (Curriculum evaluation).

مقدمه

یکی از مراحل اساسی در تدوین هر نوع برنامه درسی، توجه به اهداف آموزشی آن برنامه است و نیازهای سازمانی آن نهاد یکی از عوامل تأثیرگذار بر آن اهداف می‌باشد.

هدف کلی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، حفظ نظم و امنیت و جلوگیری از جرایم است که باید در قالب طراحی برنامه‌های درسی تجلی یابد. برای تحقق وظیفه مذکور، علاوه بر امکانات مالی، فیزیکی و تجهیزات، به نیروی انسانی کارآمد و خلاق نیاز است. دانشگاه علوم انتظامی به عنوان مرکز اصلی آموزش عالی سازمانی، وظیفه تربیت نیروی انسانی متخصص افسری مورد نیاز نیروی انتظامی را به عهده دارد. علاوه بر وظیفه یاد شده، تربیت معلمان [استادان]، حفظ سنت‌های علمی، تأسیس مراکز تحقیق و تربیت عمومی، توسعه میراث فرهنگی و حل مسائل جامعه [سازمان‌ها] از جمله اهداف و وظایف مهم آموزش عالی شناخته شده است (عارفی، ۱۳۸۴: ۱۱). دانشگاه علوم انتظامی نیز به عنوان یک مرکز آموزش عالی باید در چارچوب وظایف محوله به آن بپردازد. یکی از عناصر ضروری برای تربیت نیروی انسانی اثربخش و مفید، طراحی و تدوین برنامه‌های آموزشی و درسی مناسب است و در صورت تحقق چنین امری، اثر کاری و قابلیت‌های منابع انسانی افزایش خواهد یافت. این توانایی‌ها سبب می‌گردد تا نیروی کار بتواند وظایف محوله را سریع‌تر و با کیفیت بهتر انجام دهد. بدین ترتیب آموزش و پرورش هم در مهارت یدی و هم در مهارت فکری دارای آثار مثبت و مؤثر می‌باشد (عمارزاده، ۱۳۸۴: ۴۹). به هر حال برای تأمین امنیت که زمینه‌ساز توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و .. جامعه است، توجه به آموزش و تربیت نیروی انسانی با در نظر داشتن روند افزایش جمعیت، انفجار دانش و تغییرات سریع در فناوری‌های نوین ضروری است. در قانون استخدام نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳ خردادماه سال ۱۳۸۳، شقوق استخدامی مختلفی برای تأمین نیروی انسانی مورد نیاز پیش‌بینی شده است. برابر ماده ۶۳ این قانون «دانش‌آموختگان» دوره‌های کاردانی و بالاتر که در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی برون‌سازمانی تحصیل کرده‌اند و به عنوان کارکنان انتظامی استخدام شده‌اند، دوره عمومی انتظامی را در بدو خدمت به مدت حداقل سه ماه در دانشکده علوم و فنون طی کرده و در طول خدمت ضمن طی دوره‌های تخصصی - تکمیلی برای تصدی مشاغل فرماندهی و مدیریت می‌توانند دوره‌های آموزشی مورد نیاز را برابر مفاد ۶۲ طی کنند. این‌گونه کارکنان در صورت به کارگیری در مشاغل غیرمرتبط با رشته تحصیلی، ملزم به طی یک دوره تخصصی مناسب با رشته‌های نیروی انتظامی حداقل به مدت سه ماه می‌باشند.

اهداف پژوهش

- ۱- بررسی عنوان‌ها و موضوع‌های برنامه درسی انتظامی (مقدماتی، عمومی و تخصصی) دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و برون‌سازمانی.
- ۲- بررسی عنوان‌ها و موضوع‌های برنامه درسی مصوب دوره کاردانی و کارشناسی انتظامی - گرایش عملیات انتظامی؛
- ۳- تفاوت‌ها و تشابه‌های در برنامه درسی مذکور از حیث عنوان‌ها و موضوع‌های

علمی، تعداد واحدها درسی، میزان ساعات آموزشی و ...

سوال‌های مورد بررسی

- ۱- برنامه درسی انتظامی (مقدماتی، عمومی و تخصصی) دانش‌آموختگان، از چه موضوع‌ها و عنوان‌های علمی تشکیل شده است؟
 - ۲- برنامه درسی مصوب انتظامی دوره کاردانی و کارشناسی انتظامی (گرایش عملیات انتظامی) به عنوان مبنا و معیار آموزش افسری، از چه موضوع‌ها و عنوان‌های علمی تشکیل شده است؟
 - ۳- تفاوت‌ها و تشابه‌های دو برنامه درسی مذکور از حیث عنوان‌ها و موضوع‌های علمی، تعداد واحدهای درسی، میزان ساعات آموزش‌ها و ... در چه حدی است؟
- برای پاسخ به سوال‌های مذکور، مقاله به دو بخش مجزا ولی مرتبط به هم تقسیم شده است. ۱- مبانی و ادبیات نظری برنامه‌ریزی درسی؛ ۲- مبانی تحصیلی برنامه درسی دوره کاردانی و کارشناسی انتظامی با دوره دانش‌آموختگان رسته انتظامی. همان‌طوری که می‌دانید، مبانی مذکور در کلیه نهادها و سازمان‌های آموزش انتظامی و غیرانتظامی کاربرد دارد؛ با این تفاوت که در نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران با توجه به وظایف محوله، رویکرد انتظامی دارد. لذا در بخش دوم هم برنامه درسی دوره‌های فوق با استفاده از روش تحلیل محتوا انجام و ضمن پاسخ به سوال‌های طرح شده، نتیجه‌گیری لازم انجام و در پایان پیشنهاد‌های مقتضی برای تصمیم‌گیرندگان، برنامه‌ریزان آموزشی و درسی ارائه می‌شود.

۱- مبانی و ادبیات نظری برنامه‌ریزی درسی

الف) برنامه‌ریزی درسی چیست؟

برای تعریف برنامه‌ریزی درسی در آغاز باید برنامه‌ریزی را تعریف کنیم. برنامه‌ریزی^۱ فراگردی است مداوم، حساب شده و منطقی، جهت‌دار و دورنگر، به منظور ارشاد و هدایت فعالیت‌های جمعی برای رسیدن به هدف مطلوب (فیوضات، ۱۳۷۳: ۱۷). تعریف مذکور یکی از جامع‌ترین تعریف‌های مربوط به برنامه‌ریزی است که صاحب‌نظران و متخصصان برنامه‌ریزی درسی دیگر از جمله «تقی‌پور ظهیر، ۱۳۷۳»، «یارمحمدیان، ۱۳۸۱» و «موسی‌پور، ۱۳۸۲» آن را در کتاب خود ذکر کرده‌اند. متخصصان برای برنامه‌ریزی، مراحل مختلفی قایل شده‌اند که عبارت‌اند از: ۱- شناخت وضع موجود؛ ۲- تعیین هدف؛ ۳- پیش‌بینی روش‌ها و وسایل؛ ۴- آزمایش قبل از اجرا؛ ۵- اجرا؛ ۶- ارزشیابی (ملکی، ۱۳۷۹: ۱۲). انجام مراحل فوق مستلزم تشکیل نهاد برنامه‌ریزی و گروه برنامه‌ریزی است. نهاد برنامه‌ریزی معمولاً در ساختار سازمانی همه دانشگاه‌ها و سازمان‌ها از جمله دانشگاه علوم انتظامی پیش‌بینی شده است. برنامه درسی، محصول

برنامه‌ریزی درسی و با آن متفاوت است. در بخش تعاریف، اصطلاحات و مفاهیم، بر حسب نیاز و شرایط موضوع مقاله، تعریف محدودی (موضوع‌ها و عنوان‌های درسی) از برنامه‌ریزی درسی ذکر شده، اما برنامه‌ریزی درسی تعاریف جامع‌تری هم دارد که به تعدادی از آن‌ها اشاره می‌کنیم. برنامه‌ریزی درسی عبارت است از: مجموعه‌ای از فعالیت‌های برنامه‌ریزی شده برای یک یا چند نفر فراگیر که دارای نتیجه آموزشی باشد (آیزنر^۱، ۱۹۹۴: ۳۱). برنامه‌ریزی درسی را می‌توان به عنوان یک سند در نظر گرفت که در بردارنده مجموعه تصمیم‌هایی است که در خصوص برنامه‌ریزی درسی بیش از آنکه اجرا گردد، گرفته می‌شود. تلقی رایج از برنامه‌ریزی درسی نیز چنین چیزی است. همچنین برنامه‌ریزی درسی را می‌توان به عنوان یک حوزه تخصصی یا علمی^۲ در نظر گفت (مهر محمدی، ۱۳۸۳: ۴۳) نویسنده مذکور معتقد است در عمل باید بین دو مفهوم و برداشت مذکور تمایز قایل شد. سازمان‌ها و نهادهای مختلف نیز به هنگام طراحی برنامه‌های درسی با توجه به مأموریت‌ها، آرمان‌ها و اهداف آموزشی خود اقدام به برنامه‌ریزی درسی می‌کنند؛ به عنوان مثال در دانشگاه علوم انتظامی، برنامه‌ریزی درسی به عنوان یک سند و مجموعه‌ای از فعالیت‌های برنامه‌ریزی شده برای دانش‌آموختگان و دانشجویان است که بتواند اهداف سازمانی و نیازهای انتظامی - امنیتی جامعه را محقق سازد. حال که برنامه‌ریزی درسی را تعریف کردیم، لازم است به تعریف برنامه‌ریزی درسی بپردازیم.

تعریف برنامه‌ریزی درسی

عبارت است از برنامه‌ریزی فعالیت‌های یاددهی - یادگیری به منظور ایجاد تغییرات مطلوب در رفتار یادگیرنده و ارزیابی میزان تحقق این تغییرات (گروه مشاوران یونسکو، ۱۳۷۰: ۹). در تعریف دیگر (تقی‌پور، ۱۳۷۳: ۴۱) برنامه‌ریزی درسی عبارت از پیش‌بینی کلیه فعالیت‌هایی است که دانش‌آموز [دانشجو] تحت رهبری و هدایت معلم در مدرسه [دانشگاه] و گاهی خارج از آن رسیدن به هدف‌های معین باید انجام دهد. برنامه‌ریزی شامل کلیه تجربیات، مطالعات، بحث‌ها، فعالیت‌های گروهی و فردی و سایر اعمالی است که شاگرد تحت سرپرستی و راهنمایی مدرسه [دانشگاه] انجام می‌دهد. (شریعتمداری، ۱۳۷۴: ۵). در تعاریف مذکور، عناصر اهداف، ایجاد تغییرات، مجموعه‌ای از فعالیت‌ها و تجارب، ارزشیابی تغییرات و یادگیرنده مشترک می‌باشد. گفتنی است که بین برنامه‌ریزی درسی، برنامه‌ریزی آموزشی و طراحی آموزشی تفاوت‌های زیادی وجود دارد، اما در بعضی از نوشته‌های مترادف هم آورده می‌شود.

ب) مبانی^۳ برنامه‌ریزی درسی

برنامه‌ریزان آموزشی و درسی در فرایند‌گزینش و انتخاب اهداف، روش‌ها، طراحی و ارزشیابی، نیازمند ملاک و معیارهایی می‌باشند که از آن به عنوان مبانی برنامه‌ریزی

یاد می‌شود. در واقع این‌ها دانش‌هایی هستند که تصمیم‌های برنامه‌ریزی آموزش و پرورش را تحت تأثیر خود قرار می‌دهند. (موسی‌پور، ۱۳۸۲: ۲۹) همین نویسنده این مبانی را شامل «مبانی روان‌شناختی، فلسفی، جامعه‌شناختی، دانشی و دینی» می‌داند و نویسنده دیگری این مبانی را عبارت از «مبانی روان‌شناختی، فلسفی، جامعه‌شناختی و تاریخی بیان می‌کند. (یارمحمدیان، ۱۳۸۱: ۳۸) به عنوان نمونه در بحث مبانی دانشی برنامه‌ریزی درسی مسائلی از قبیل ارتباط بین علوم، جنبه‌های نظری و عملی علوم و انواع دانش مطرح هستند. گستردگی تجارب بشری و در عین حال حجم عظیم آن، سبب طبقه‌بندی مجموعه معرفت شده است و رشته‌های علمی متعددی را می‌توان یافت که موضوع مورد بحث آن‌ها به شدت محدود و تخصصی است. متخصصانی که در چنین رشته‌هایی فعالیت دارند، قاعدتاً دانش خود را در همان حوزه کاملاً تخصصی بارور می‌سازند. آیا چنین متخصصانی اصولاً می‌توانند با مسائل زندگی [فردی، سازمانی و اجتماعی] که چند بعدی و گسترده هستند، مواجه شوند و به حل آن‌ها بپردازند؟ (موسی‌پور، ۱۳۸۲: ۵۶ - ۵۵) مبانی دانشی مذکور با عنوان این مقاله، یعنی برنامه‌های درسی دانش‌آموختگان ارتباط پیدا می‌کند. برنامه‌ریزان آموزشی و درسی دانشگاه باید به هنگام انتخاب عنوان‌های درس‌های انتظامی این دانشجویان، طبقه‌بندی علوم مختلف، تنوع رشته‌های تحصیلی قبلی آنان و دانش، مهارت و نگرش‌های شغلی مورد نیاز بعدی آن‌ها را مدنظر قرار دهند.

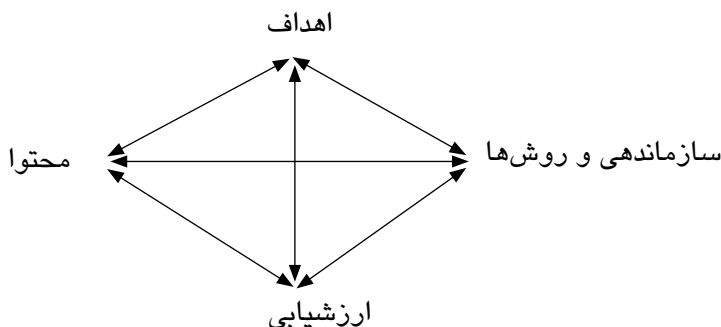
ج) عناصر برنامه درسی

عناصر تشکیل دهنده برنامه درسی که اغلب در مباحث مربوط به الگوهای برنامه‌ریزی درسی از آن‌ها یاد می‌شود، هدف‌ها، فعالیت‌های یادگیری دانش‌آموزان و روش‌های ارزشیابی. برخی از مؤلفان برنامه‌ریزی، عناصر دیگر از قبیل منابع و ابزار یادگیری، زمان، فضا یا محیط، گروه‌بندی دانش‌آموزان و راهبردهای تدریس را به فهرست فوق اضافه کرده‌اند (کلاین، ۱۳۸۳: ۱۹۴). محقق دیگری (موسی‌پور، ۱۳۸۲) عناصر برنامه‌ریزی را عبارت از: هدف، محتوا، سازماندهی، شیوه ارائه، زمان، موفقیت (مکان)^۱ و ارزشیابی^۲ می‌داند. با توجه به نظریات فوق در اکثر مواقع رابطه عناصر اساسی برنامه درسی به شرح زیر نشان داده می‌شود (ملکی، ۱۳۷۹: ۳).

1. Goal
3. Organization
5. Time
7. Evaluation

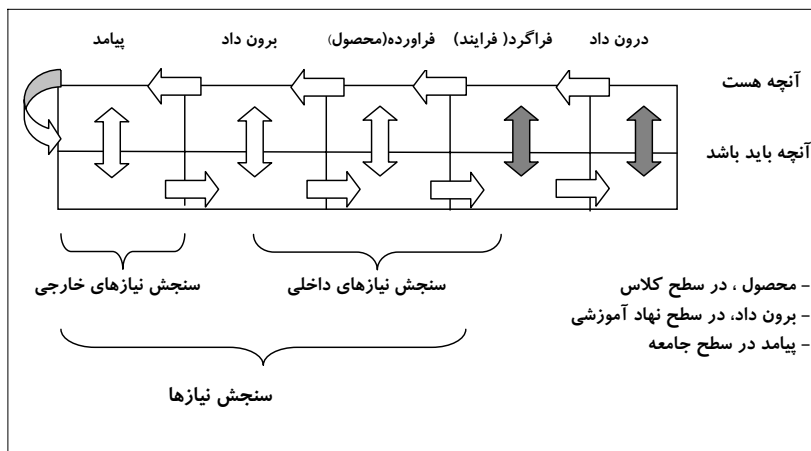
2. content
4. Method of presentation
6. Space - Situation

نمودار شماره ۱ - رابطه عناصر در طراحی برنامه درسی

پس از تعیین عناصر برنامه درسی حال به توضیح مختصر هر یک از آن‌ها می‌پردازیم. (۱) **هدف‌ها:** هدف در لغت به معنی مقصد و آماج و ... می‌باشد، اما در برنامه درسی نقطه‌ای است که می‌خواهیم یادگیرندگان را از نظر ابعاد دانشی، مهارتی و نگرشی به آن برسانیم. اما مقدمه تعیین هدف‌های آموزشی، انجام نیازسنجی^۱ است. نیاز یعنی فاصله میان نتایج موجود و نتایج مطلوب و شبه نیاز عبارت است از: فاصله میان منابع، روش‌ها و فرایندها در دو وضعیت موجود و مطلوب (مشایخ، ۱۳۸۳). در واقع در سنجش نیازها، فاصله و تفاوت، توانایی‌ها، دانش‌ها و گرایش‌های فراگیران یا فراگیران در ابتدا و انتهای آموزش شناخته می‌شود. کافمن و تیاگراجان مدل زیر را برای سنجش نیازها ارائه کرده‌اند (فردانش، ۱۳۷۳: ۵۵).

نمودار شماره ۲ - سنجش نیازها (با اندکی تغییر توسط نگارنده)

با توجه به الگوهای نیازسنجی و منابع تعیین اهداف آموزشی یعنی یادگیرندگان، جامعه و موضوع‌های درسی و تطبیق آن با فلسفهٔ پرورشی و روان‌شناسی تربیتی، اهداف دانش‌آموختگان و دانشجویان مصوب دانشگاه علوم انتظامی متفاوت می‌باشد؛ به عنوان مثال در هدف‌گذاری مربوط به رفع نیازهای جامعه، که نیروی انتظامی در بخش انتظامی و امنیتی به نمایندگی از جامعه موظف به تأمین آن است، اهداف مشترک می‌باشد، اما در بخش تحلیل برنامه‌های درسی آنان ذکر خواهد شد.

انواع اهداف

هدف‌ها از نظر گستره و وضوح شامل انواع زیر است:

هدف‌های غایی (آرمانی)^۱: که توسط سیاستگذاران و خبرگان نظام آموزش و پرورش تعیین می‌شود.

هدف‌های کلی آموزش و پرورش^۲: که معمولاً توسط دولت‌های مشخص شده و در قانون اساسی درج می‌گردد و در حیطهٔ کار برنامه‌ریزان و کارشناسان آموزش قرار می‌گیرد.

هدف‌های جزئی^۳: برای تهیه این نوع هدف‌ها، هدف‌های کلی به جنبه‌های مشخص‌تر تجزیه می‌شود. میزان کلی یا جزئی بودن یک هدف، امری نسبی است و در مقایسه با هدف‌های دیگر تعیین می‌شود (میرزاییگی، ۱۳۸۴: ۱۴۲ - ۱۴۱).

هدف‌های رفتاری^۴: اهداف رفتاری، خردترین سطح یک هدف است و رفتاری است که قابل سنجش و اندازه‌گیری می‌باشد؛ به عبارت دیگر هدفی رفتاری است که «رفتار» و یا عملی که بروز آن از فراگیر انتظار می‌رود، به صورت فعلی قابل مشاهده و اندازه‌گیری باشد. بنابراین در آن بروز می‌کند. معیار عبارت است از: حداقل میزان قابل قبول بروز رفتار مورد نظر و می‌تواند شامل «محدودهٔ زمانی، تعداد پاسخ‌های درست، درصد یا نسبت و ویژگی‌های عملکرد باشد. رفتار عبارت است از: عمل یا فعالیت و یا توانایی که بروز آن را از فراگیر انتظار داریم (احدیان، ۱۳۶۹: ۱۷ - ۶۱). معیار در آموزش‌هایی که با سلامت جسمانی و روانی افراد سروکار دارد، از اهمیت به‌سزایی برخوردار است؛ به عنوان مثال، معیار در اهداف مربوط به آموزش‌های پزشکی، بسیار بالا می‌باشد؛ چون با مرگ و زندگی سروکار دارد. همچنین در بسیاری از مهارت‌های انتظامی - نظامی از قبیل خنثی‌سازی مین و تله‌های انفجاری، کار با سلاح‌های مختلف و نشانه‌گیری، راندگی، شنا و ...، معیار هدف‌های آموزش و یادگیری باید در حد بالایی باشد. برای درک بهتر اهداف مذکور به ذکر یک مثال در مورد هر یک از آن‌ها می‌پردازیم:

1. Aims
3. objectives

2. Goals
4. Behavioral objectives

هدف کلی: آشنا شدن فراگیران با نحوهٔ مقابله با حملات شیمیایی، میکروبی و رادیواکتیو.

هدف جزئی: فراگیر نحوهٔ مقابله با حملات شیمیایی را اجرا می‌کند.

هدف رفتاری: فراگیر با در اختیار داشتن ماسک ضدحملات شیمیایی و در رزمایش شهری (شرایط)، در مدت ۹ ثانیه (معیار) عملیات ماسک‌گذاری را انجام می‌دهد (رفتار).

در خصوص استفاده از اهداف رفتاری، نظریات موافق و مخالف زیادی وجود دارد، ولی در استفاده از آن‌ها باید ساختار و ماهیت محتوا و موضوع مورد آموزش مدنظر قرار گیرد. بسیاری از صاحب‌نظران معتقدند در آموزش مهارت‌ها و فنون عملی می‌توان از اهداف مذکور استفاده کرد، اما برای آموزش موضوع‌های شناختی و ذهنی باید از روش‌های دیگر هدف‌گذاری را به کار گرفت.

طبقه‌بندی هدف‌های آموزشی بر اساس حیطه‌های مختلف

مبنای این طبقه‌بندی بر اساس ساختار و محتوای هر یک از موضوع‌های علمی و سطوح یادگیری آن‌ها در عمل می‌باشد. این طبقه‌بندی به وسیلهٔ گروهی از متخصصان آموزش، اندازه‌گیری و ارزشیابی و به سرپرستی دکتر بنجامین بلوم^۱ انجام گرفت و به همین علت به طبقه‌بندی بلوم معروف است. در این طبقه‌بندی هدف‌های آموزشی ابتدا به سه دستهٔ کلی «حوزهٔ شناختی^۲، حوزهٔ عاطفی^۳ و حوزهٔ روانی - حرکتی^۴» به شرح زیر تقسیم شده‌اند و هر یک از حوزه‌ها یا حیطه‌ها هم شامل تعدادی طبقه است (سیف، ۱۳۷۹: ۱۳۶).

حیطهٔ شناختی

در این حیطه اهدافی قرار می‌گیرند که محتوای مربوط به آن‌ها عمدتاً جنبهٔ نظری داشته و یادگیری آن‌ها مستلزم فعالیت‌های صرف ذهنی و عقلانی است؛ همانند ریاضی، تاریخ، ادبیات و سطوح مختلف یادگیری در این حیطه به ترتیب و از ساده به پیچیده عبارت است از: آگاهی (دانش)، ادراک (فهمیدن)، کاربرد، تجزیه و تحلیل، ترکیب، ارزشیابی و قضاوت. بعضی از صاحب‌نظران معتقدند سطح دانش (آگاهی) حیطه شناختی بلوم دارای اشکال است و معلوم نیست که بلوم از دانش گذشته صحبت می‌کند یا از دانش جدید. اگر منظور دانش جدید باشد، مراحل مذکور در طرح بلوم صحیح به نظر نمی‌رسد. تحلیل و ترکیب پیش از فهمیدن انجام می‌گیرد؛ به عبارت دیگر یادگیرنده در سایهٔ تحلیل و ترکیب موضوع، به فهم آن موضوع قادر می‌شود آنگاه دانش جدی حاصل می‌شود و کاربرد دانش جدید قابل طرح است (شریعتمداری، ۱۳۸۱: ۱۷).

1. Benjamins Bloom
3. Effective Domain

2. Cognitive Domain
4. Psyslnomotor Domain

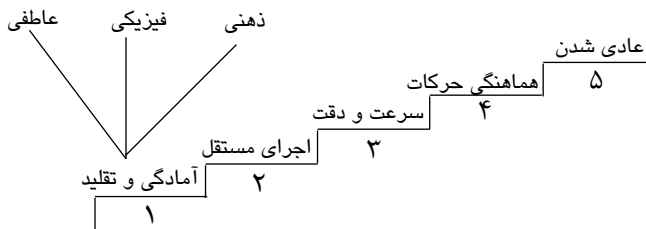
حیطه عاطفی

این حیطه در زمینه ایجاد یا تغییر نگرش، طرز فکر، طرز تلقی و یا ارزش‌ها به کار برده می‌شود. سطوح مختلف یادگیری در این حیطه به ترتیب عبارت است از: مواجهه با موضوع (دریافت)، پاسخ دادن، ارزش‌گذاری، سازماندهی ارزش‌ها و تبلور شخصیت.

حیطه روانی - حرکتی

در این حیطه اهدافی قرار می‌گیرند که در جریان دستیابی به آن‌ها هم فکر و هم فیزیک، مداخله دارند. به طور کلی آموزش مهارت‌ها و قسمت قابل توجهی از درس‌ها و محتواهای مربوط به رشته‌های فنی - مهندسی، حرفه‌ای و نظایر آن‌ها در این حوزه قرار دارند. سطوح یادگیری در این حیطه به شرح نمودار شماره ۳ است (احدیان، ۱۳۶۹: ۳۵ - ۳۳). تعداد زیادی از درس‌های فوق برنامه مهارتی دانش‌آموختگان و دانشجویان مصوب دانشگاه علوم انتظامی در حیطه مذکور قرار دارد که باید در تعیین هدف‌های مربوط به آن‌ها دقت لازم به عمل آید.

نمودار شماره ۳ - مراحل مختلف آموزش مهارت‌ها

گفتنی است حیطه‌های سه گانه مذکور با هم مرز مشترک دارند و از یکدیگر مستقل نیستند، اما در هر قسمتی از محتواها و موضوع‌های درسی، یک حیطه، اساس فعالیت را تشکیل می‌دهد و غالب است.

۲ - محتوای برنامه درسی

بحث محتوا ارتباط مستقیم با عنوان مقاله حاضر دارد. محتوا شامل عنوان‌ها و موضوع‌های درسی است که در برنامه آموزشی دانش‌آموختگان و دانشجویان مصوب وجود دارد. در واقع ما با طرح سؤالاتی در صدد تعیین موضوع‌های تشکیل دهنده برنامه درسی دانش‌آموختگان دانشجویان مصوب دانشگاه علوم انتظامی هستیم. این دانشجویان با دستیابی به این موضوع‌ها (دانش‌ها، نگرش‌ها و مهارت‌ها) قادر خواهند بود وظایف شغلی خود را به نحو مطلوب انجام دهند و امنیت را در جامعه برقرار کنند. صاحب‌نظران و متخصصان علوم تربیتی تعاریف مختلفی را برای محتوا بیان کرده‌اند و که به ذکر تعدادی از آن‌ها می‌پردازیم. محتوای برنامه درسی شامل قسمت‌ها و

قطعه‌های سازمان یافته‌ای است که به گونه‌ای منظم یک رشته علمی را تشکیل می‌دهد؛ همچنین شامل وقایع و پدیده‌هایی است که به نحوی با رشته‌های علمی مختلف ارتباط دارند (لوی، ۱۳۶۹: ۲۹). به نظر ملکی (۱۳۷۹: ۲۴) محتوا، عبارت از مجموعه مفاهیم، مهارت‌ها و گرایش‌هایی است که از سوی برنامه‌ریزان انتخاب و سازماندهی می‌شود. در عین حال محتوا آثار حاصل از فعالیت‌های یاددهی - یادگیری معلم و شاگرد را نیز در بر می‌گیرد. در خصوص انتخاب محتوای مناسب و مفید برای دانشجویان و دانش‌آموختگان با توجه به تغییرات سریع در فناوری و انفجار دانش و اطلاعات و تخصصی شدن علوم، پرسش‌های زیر قابل بررسی است:

منابع انتخاب محتوای برنامه چیست؟ منابع اصلی اهداف آموزشی فراگیران، جامعه و موضوع‌های درسی هستند و در انتخاب محتوای برنامه درسی نیز عوامل مذکور دخالت دارند، اما با توجه به اهداف مؤسسات و سازمان‌ها و وظایف و مأموریت‌ها که هر یک از سازمان‌ها در جامعه به عهده دارند، یکی از سه عنصر، اهمیت بیشتری دارد؛ به عنوان مثال در نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران حفظ نظم و امنیت در جامعه یکی از وظایف اساسی این سازمان است و دانشگاه علوم انتظامی به عنوان تربیت‌کنندگان افسران متعهد و متخصص باید در انتخاب محتوای برنامه‌های درسی دانشجویان مصوب و دانش‌آموختگان توجه بیشتری کند؛ هرچند که از دو عامل مذکور نیز نباید غافل بود. در مورد توجه به عامل فراگیران نیز می‌توان بسیاری از ویژگی‌های مورد نظر را قبل از شروع برنامه آموزشی و در طی مراحل گزینش و پذیرش مدنظر قرار داد و فراگیران متناسب با مشاغل مذکور را انتخاب کرد.

معیارها و اصول انتخاب محتوای برنامه درس چیست؟

در مورد معیارها و اصول انتخاب محتوای برنامه درسی، صاحب‌نظران علوم تربیتی نظریات مختلفی را ارائه کرده‌اند که تلفیقی از آن‌ها به شرح زیر است (موسی‌پور، ۱۳۸۲، یوسف‌زاده، ۱۳۸۳، مشایخ، ۱۳۶۹). مرتبط با نیازهای شغلی سازمان و جامعه باشد، با معرفت دینی همخوانی داشته باشد، مبتنی بر انواع فعالیت‌ها و تجارب یادگیری باشد، معرف اندیشه‌های علمی یک رشته باشد؛ متناسب با اهداف برنامه باشد، متناسب با توانایی (شناختی، عاطفی و فیزیکی) فراگیران باشد، پایه آموزش‌های بعدی باشد، فراگیران را به تحرک و فعالیت وادار نماید، متناسب با پیشرفت‌های علمی و فناوری باشد و به رشد همه جانبه فرد کمک کند.

اصول سازماندهی محتوای برنامه درسی بر چه اساسی است؟

در نحوه ارتباط بین فعالیت‌های یادگیری باید سه اصل مداومت^۱، وحدت^۲ و تقدم و تاخر^۳

رعایت گردد (موسی‌پور، ۱۳۸۲: ۱۲۱ - ۱۲۰).

شیوه‌های سازمان‌دهی محتوا چگونه است؟

شیوه‌های سازمان‌دهی محتوا به ساختار رشته درسی ارتباط دارد. برای توصیف ساختار رشته درسی سه مجموعه مشخصه متمایز ولی مرتبط با هم وجود دارد:

- شیوه‌ای که دانش اندوخته شده در رشته درسی بر آن اساس سازمان یافته است؛
- مجموعه مفاهیم اساسی که برای توصیف انواع پدیده‌ها در چارچوب یک رشته درسی (ماده درسی) به کار برده می‌شود؛
- مجموعه روش‌ها و قواعد اساسی مشخص به یک رشته درسی که در چارچوب آن رشته شواهد لازم را فراهم می‌کنند؛ به عبارت دیگر روش‌های خاص بررسی‌های علمی در آن رشته است (لوی، ۱۳۶۹: ۳۰)؛ لذا با توجه به عوامل فوق شیوه سازمان‌دهی محتوای برنامه مشخص می‌شود. برای سازمان‌دهی محتوا، دو شیوه سازمان‌دهی وجود دارد که عبارت است از: شیوه سازمان‌دهی موضوعی و تلفیقی. حیطه غالب سازمان‌دهی دروس دانشجویان مصوب و دانش‌آموختگان دانشگاه علوم انتظامی همانند سایر دانشگاه‌های کشور، موضوعی است، اما بر حسب نیازهای جامعه و اهداف سازمانی در بعضی از موضوع‌های درسی از بین رشته‌ای و سایر شیوه‌ها نیز استفاده می‌شود.

۳- روش‌ها

محتوای برنامه درسی انتخاب شده باید به طرق گوناگون در اختیار دانشجویان قرار گیرد و برنامه‌ریزان درسی باید روش‌های ارائه و شیوه‌های کسب تجارت یادگیری را برای دانشجویان و استادان تدارک نمایند؛ به عبارتی در اینجا باید راهبردهای یاددهی - یادگیری برنامه درسی مشخص شود. راهبرد یاددهی در واقع به روش‌های مورد استفاده استادان و معلمان برای آموزش اطلاق می‌گردد و راهبردهای یادگیری به شیوه‌ها و روش‌های کسب تجارت یادگیری و آموزش دانشجویان و یادگیرندگان اشاره دارد. به طور خلاصه تعدادی از راهبردهای یاددهی - یادگیری که استادان و دانشجویان می‌توانند با توجه به اهداف، ساختار درس، شرایط و محتوای آموزشی و سایر شرایط محیطی از آن استفاده کنند، به شرح زیر است:

راهبردهای یاددهی

(۱) روش اکتشافی، (۲) روش آموزشی ارائه‌ای (توضیحی)، (۳) روش بحث گروهی و کارگاهی، (۴) روش آزمایشگاهی، (۵) روش سخنرانی، (۶) روش حل مسئله، که با توجه به اهمیت این روش در حل مسائل انتظامی مراحل آن به شرح زیر اعلام می‌گردد: تشخیص مسئله، تعریف، معرفی و درک ماهیت مسئله، کشف راه حل‌های احتمالی، عمل

کردن بر روی راه حل‌های کشف شده و نگاه به عقب و ارزشیابی نتایج فعالیت‌های انجام شده (سیف، ۱۳۷۹: ۵۶۱ - ۵۶۰).

راهبردهای یادگیری

همان‌طور که قبلاً بیان شد، این راهبردها شیوه انجام تکالیف و کسب تجارب و فعالیت‌های یادگیری می‌باشد. هر یادگیرنده شرایط فردی یادگیری خاص خود را به همراه دارد. این شرایط شامل شخصیت، تجارب فردی، توانایی فکری و آثار طبقه‌اجتماعی است. ماهیت و ذات یادگیرنده و پیشینه او، اثر مهمی در سبب یادگیری و آنچه که او یاد می‌گیرد، دارد (دال، ۱۹۹۲: ۵۱).

انواع راهبردهای شناختی (یادگیری) شامل:

- تکرار و مرور همانند مکررخوانی، مکررنویسی، حاشیه‌نویسی و ...؛
- بسط و گسترش معنایی همانند یادداشت‌برداری، خلاصه کردن به زبان خود، تصویرسازی ذهنی، استفاده از کلمات کلیدی و سرواژه‌ها؛
- سازمان‌دهی همانند تهیه فهرست عنوان‌ها، تبدیل متن درسی به طرح و نمودار، دسته‌بندی اطلاعات و رامزدن^۱ بر این عقیده است که سه حیطه بر ادراک فرد از یادگیری و رویکردهای اتخاذ شده توسط وی نسبت بدان تأثیر می‌گذارند. سنجش، برنامه درسی و تدریس. سنجش (آزمون و نمره دادن) سهم ظریف؛ اما عمده‌ای در شکل‌گیری مقاصد دانش‌آموزان و چگونگی برخورد آن‌ها با یک تجربه آموزشی دارد. شاید بتوان گفت که سنجش، عمده‌ترین عامل موقعیتی است که بر انتخاب راهبردهای یادگیری اثر می‌گذارد. نحوه سنجش دانش‌آموزان [دانشجویان] نشان دهنده اهمیت مطالبی است که باید آموخته شوند و نحوه حصول یادگیری را تعیین می‌کند. اگر نظام امتحان‌ها مبتنی بر یادآوری اطلاعات باشد، شاگردان نیز به صورت منطقی تلاش خود را بر «یادآوری اطلاعات واقعی متمرکز کرده و درک عمیق‌تر مطالب را فدای آن می‌کند» (گریسون^۲ و آندورسون^۲، ۱۳۸۴: ۳۲).

۴ - ارزشیابی برنامه درسی

ارزشیابی به معنای ساده یعنی نگارش برای هر پدیده، اما در یک تعریف جامع‌تر، ارزشیابی به یک فرایند نظام‌دار (سیستماتیک) برای جمع‌آوری، تحلیل و تفسیر اطلاعات گفته می‌شود؛ به این منظور که آیا هدف‌های مورد نظر تحقق یافته‌اند یا در حال تحقق یافتن هستند و به چه میزانی (سیف، ۱۳۷۵: ۳۱). ارزشیابی برنامه درسی از جنبه‌های زیر قابل بررسی است:

1. Ramsdon
3. Anderson

2. Garrison

انواع ارزشیابی با توجه به موضوع ارزشیابی

(۱) ارزشیابی از دانشجویان و دانش‌آموزان، (۲) ارزشیابی از برنامه‌های درسی و مواد آموزشی، (۳) ارزشیابی از آموزشگاه و [دانشگاه]، (۴) ارزشیابی از کارکنان [دانشگاه] و آموزشگاه^۱ (سیف، ۱۳۷۵: ۸۴).

انواع ارزشیابی آموزشی با توجه زمان و هدف استفاده از آن‌ها

ارزشیابی آغازین: نخستین ارزشیابی معلم که پیش از فعالیت‌های آموزشی او به اجرا درمی‌آید، سنجش آغازین نامیده می‌شود و هدف از آن این است که آیا یادگیرندگان بر دانش‌ها و مهارت‌های پیش‌نیاز درس تازه از پیش مسلط اند و چه مقدار از هدف‌ها و محتوای درس تازه را قبلاً یاد گرفته‌اند.

ارزشیابی تکوینی: این نوع ارزشیابی در طول اجرای برنامه انجام می‌گیرد و هدف آن کمک به فراگیران و معلمان در کشف نقاط قوت و ضعف برنامه است. از نتایج این نوع ارزشیابی می‌توان در اصلاح برنامه، اجرای برنامه‌های جدید و آگاهی از دستیابی به اهداف مرحله‌ای استفاده کرد.

ارزشیابی تراکمی (پایانی): در این ارزشیابی تمامی آموخته‌های دانش‌آموزان و دانشجویان در طول دوره آموزشی تعیین می‌شوند. این نوع ارزشیابی معمولاً در پایان دوره آموزشی به عمل می‌آید و به همین سبب به آن ارزشیابی پایانی می‌گویند.

۲- مبنای تحلیلی برنامه‌های درسی دوره دانش‌آموختگان، دوره‌کردانی و کارشناسی انتظامی قبل از شروع تحلیل برنامه دوره‌های مذکور باید دو نکته را به اختصار یادآور شویم: الف) علت انتخاب دوره‌کردانی، کارشناسی و دوره دانش‌آموختگان رسته انتظامی، ارتباط مستمر و وسیع دانش‌آموختگان این رسته با مردم عزیز کشورمان در کلانتری‌ها، پاسگاه‌های انتظامی و یگان‌های خدماتی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. در واقع این افسران در خط اول تماس با مردم قرار دارند. بنابراین در برنامه‌های درسی و آموزشی آنان دانش‌ها، مهارت‌ها و نگرش‌های مورد نیاز انجام وظایف شغلی لحاظ شود.

ب) در بدو امر شاید خوانندگان تصور کنند اصولاً مقایسه برنامه‌های دانش‌آموختگان و دانشجویان مصوب صحیح نیست؛ چون دانش‌آموختگان با مدرک‌کردانی و بالاتر وارد دوره آموزشی می‌شوند و دانشجویان مصوب با مدرک دیپلم و در نتیجه آموزش آنان نابرابر می‌باشد، اما نکته اینجاست که اکثر محتوای برنامه دوره‌کردانی و کارشناسی انتظامی شامل دروسی است که در دانشگاه‌ها و مؤسسات عالی برون‌سازمانی تدریس نمی‌شود، ولی این دانش‌آموختگان پس از آموزش کوتاهی، همان درجه و مسئولیت‌هایی را برعهده می‌گیرند که دانشجویان مصوب پس از دانش‌آموختگی برعهده‌دار می‌شوند و

در احراز مشاغل سازمانی نیز تفاوت چندانی با دانشجویان مصوب ندارند. به همین دلیل باید پیش‌فرض‌های این نوع گزینش و آموزش با هم مقایسه شود تا دست‌اندرکاران برنامه‌های استخدامی و آموزشی تصمیمات مطلوب‌تری را بگیرند.

تعاریف، مفاهیم و اصطلاحات

کارکنان پایور: به کسانی اطلاق می‌گردد که برای انجام خدمت مستمر در نیروی انتظامی استخدام می‌شوند و عبارت‌اند از: الف - پایور انتظامی، ب - پایور کارمند، ج - پایور محصل (قانون استخدام نیروی انتظامی، ۱۳۸۳).

دانش‌آموختگان: افراد دارای مدرک کاردانی و بالاتر از دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی برون‌سازمانی می‌باشند که در استخدام نیروی انتظامی هستند و پس از طی دوره آموزش عمومی و تخصصی در دانشگاه علوم انتظامی، بین یگان‌های اجرایی نیروی انتظامی توزیع می‌شوند.

برنامه درسی کارشناسی انتظامی مصوب: برنامه‌ای است که مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس آن به تصویب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری رسیده است و به دانشجویان دیپلم پذیرفته شده از آزمون سراسری ارائه می‌شود.

برنامه درسی دانش‌آموختگان: برنامه درسی است شامل عنوان‌ها و موضوع‌های مختلف درسی که توسط گروه‌های آموزشی و معاونت آموزش دانشگاه علوم انتظامی تدوین شده و به تصویب مراجع قانونی در نیروی انتظامی می‌رسد و به دانش‌آموختگان ارائه می‌شود.

برنامه درسی: در این مقاله عبارت است از: آنچه باید به دانش‌آموزان [دانشجویان و دانش‌آموختگان] تدریس شود. محتوا اغلب از طریق موضوع‌های درسی معین، یعنی جمعی از دانش سازمان‌یافته، شناسایی می‌شود (پورتلی، ۱۹۸۷).

عناوین دروس انتظامی - نظامی: شامل عنوان‌های دروسی است که اساس و پایه علوم انتظامی را تشکیل می‌دهد و اغلب این درس‌ها در دانشگاه علوم انتظامی و مؤسسات و یا بعضاً در سایر نیروهای مسلح تدریس می‌شود.

روش تحلیل (بررسی) برنامه‌های درسی: تحلیل برنامه‌های درسی مورد نظر با استفاده از نوع ویژه‌ای از روش تحلیل محتوا که متناسب با سوال‌های مقاله می‌باشد، انجام گرفته است. تحلیل محتوا، یک روش پژوهشی است که به صورت منظم و عینی برای توصیف مقداری محتوای آشکار ارتباطات به کار برده می‌شود (دلاور، ۱۳۷۴: ۲۷۵). یا تحلیل محتوا عبارت است از: قرار دادن اجزای یک متن مقداری (کلمه‌ها، جمله‌ها، بندها و مانند آن بر حسب واحدهایی که انتخاب می‌کنیم) در تعدادی مقوله که از پیش تعیین شده‌اند. کمیت کلمه‌ها، جمله‌ها یا پاراگراف‌ها و مانند این‌ها بر حسب این مقوله‌ها

نتیجه تحلیل را تعیین می‌کند. تحلیل محتوا در مورد محتوای کتاب، نوشته، فیلم و ... به کار برده می‌شود. این اقدام به منظور بررسی انواع موضوع‌های ارائه شده در زمینه‌های مختلف، ترتیب و توالی مطالب و یا تعیین فراوانی و میزان تأکید انجام شده بر روی هر یک از آن‌ها انجام می‌شود (میرزابیگی، ۱۳۸۴: ۱۸۴ - ۳۸۱). سه مرحله عمده در تحلیل محتوا وجود دارد: (۱) مرحله قبل از تحلیل (آماده‌سازی و سازمان‌دهی)، (۲) بررسی مواد و [موضوع‌ها]؛ (۳) پردازش نتایج (سرمد و دیگران، ۱۳۸۵: ۱۳۲). با توجه به تعاریف و مراحل مذکور ما این تعریف را گسترش داده و در مورد برنامه درسی دانش‌آموختگان و دوره‌گردانی و کارشناسی انتظامی مصوب که نوعی متن و نوشته است، به کار برده‌ایم.

برنامه‌های درسی مورد بررسی: در این مقاله، جامعه آماری یا برنامه‌های درسی مورد مطالعه، کلیه و عنوان‌های درسی برنامه تفصیلی (دانش‌آموختگان، گردانی، کارشناسی و گرایش عملیات انتظامی) است.

نحوه طبقه‌بندی موضوع‌ها یا رشته‌های علمی

برای مقوله‌بندی و طبقه‌بندی عنوان‌های موضوعی و رشته‌ای به شرح ذیل عمل شده است:

- ۱- ابتدا مشخصات کلی برنامه‌ها و سرفصل درس‌های دوره‌های گردانی، کارشناسی و دانش‌آموختگان انتظامی مورد بررسی کلی قرار گرفت تا بیشترین عنوان‌های مشابه موضوعی مشخص شود.
- ۲- در مرحله بعدی برای برنامه درسی دانش‌آموختگان سه جدول به نام‌های جدول برنامه درسی (مقدماتی و عمومی، تخصصی، مجموع مقدماتی و عمومی و تخصصی) تشکیل و عنوان‌های موضوعی اصلی هر برنامه در آن قید شده است.
- ۳- در مرحله سوم برای برنامه درسی گردانی و کارشناسی انتظامی نیز سه جدول برنامه درسی به نام‌های مصوب، فوق برنامه و مهارتی تشکیل و عنوان‌های موضوعی اصلی هر برنامه در آن قید شده است.
- ۴- برای قرار دادن و طبقه‌بندی عنوان‌های فرعی درسی در عنوان‌های اصلی جدول، به تشابه موضوعی و برنامه تفصیلی آن درس توجه شد تا تشابه آن با عنوان‌های اصلی مشخص گردد؛ به عنوان مثال، عنوان‌های دروس کلیات علم حقوق، حقوق جزا، حقوق خصوصی، حقوق اساسی، قانون مجازات اسلامی، حقوق بین‌الملل و ... در طبقه «حقوق» جدول برنامه درسی مقطع مربوطه قرار داده شده است.
- ۵- برای درس‌های انتظامی به لحاظ گستردگی دروس و تعلق آن به دانش انتظامی و رعایت مصلحت‌های سازمانی، عنوان کلی موضوعی «انتظامی - نظامی» برای آن انتخاب و در جدول برنامه درسی لحاظ شده است. در این طبقه عنوان‌های دروسی از قبیل مبانی انتظامی، حفاظت تأسیسات و اماکن، پی‌جویی جرایم انتظامی و ... قرار

داده شده است. سایر موضوعها نیز براساس تشابه موضوعی با توجه به محتوای برنامه تفصیلی در یکی از طبقات جدولها قرار داده شده است.

واحدهای تحلیل: برای کمی و عینی کردن بررسی، عنوانهای دروس بر مبنای واحدهای (عملی و نظری) وزارت علوم، تحقیقات و فناوری محاسبه و میزان این واحدها و ساعات آن در جدول مربوطه قید گردیده است. به صورت خلاصه واحدهای تحلیل عبارت است از: عنوانهای واحدهای درسی، میزان واحد و ساعات آموزش.

روشهای آماری: با توجه به اهداف و سوالهای مقاله که به دنبال تعیین موضوعهای تشکیل دهنده دانش‌آموختگان کاردانی و کارشناسی مصوب و استخراج تفاوتها و تشابههای آن می‌باشد و این موضوعها به صورت کمی (واحدی و ساعتی) است، لذا از آمار توصیفی چهار عمل اصلی جمع، تفریق، ضرب، تقسیم، فراوانی و درصد فراوانی استفاده شده است.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها: پس از تشکیل جداول هر برنامه درسی و مشخص شدن موضوعهای درسی، تعداد واحد، میزان ساعات، فراوانی، اولویت آن نسبت به سایر موضوعها، نظری یا عملی بودن درس و ... مشخص گردید. همچنین برای تعیین تفاوتها و تشابههای برنامه‌های مذکور جداول مقایسه‌ای شماره ۱۰ و ۱۱ تنظیم و داده‌های آن تجزیه و تحلیل شده است. در خاتمه نتیجه‌گیری لازم انجام و متناسب با آن پیشنهادهای لازم ارائه گردیده است.

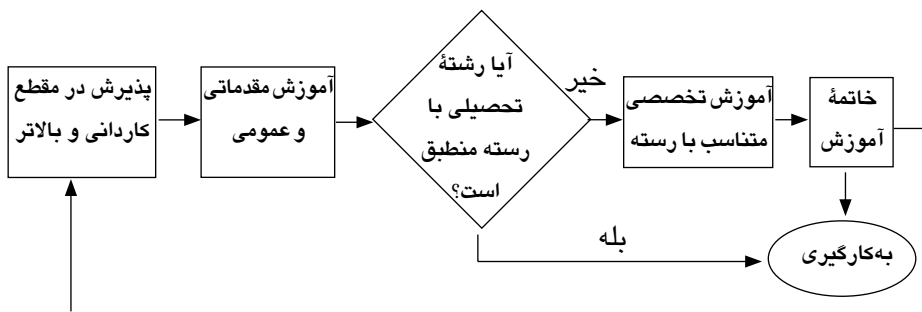
سوال اول: برنامه درسی مقدماتی، عمومی و تخصصی دانش‌آموختگان رسته انتظامی از چه موضوعها و عنوانهایی تشکیل شده است؟

جدول شماره ۱ - ترکیب موضوعهای تشکیل دهنده برنامه درسی مقدماتی و عمومی دانش‌آموختگان دانشگاه علوم انتظامی.

ردیف	موضوعها	واحد	تعداد ساعتها		
			جمع کل	نظری	عملی
۱	انتظامی - نظامی	-	۵۰۴	۱۸۶	۳۱۸
۲	تربیت بدنی	-	۴۸	-	۴۸
۳	فرهنگ و معارف اسلامی	-	۳۶	۳۶	-
۴	حقوق	-	۲۴	۲۴	-
۵	مخابرات	-	۱۲	۱۲	-
۶	پزشکی و بهداشت	-	۱۲	۱۲	-
	جمع کل	-	۶۳۶	۲۷۰	۳۶۶

- ۱- برابر جدول شماره یک، برنامه درسی مقدماتی و عمومی دانش‌آموختگان به ترتیب فراوانی شامل موضوع‌های «انتظامی - نظامی، تربیت بدنی، فرهنگ و معارف اسلامی، علوم قضایی یا حقوق، مخابرات و بهداشت» است.
- ۲- تقریباً کلیه دانش‌آموختگان مشمول ماده ۶۳ قانون استخدام ناجا موظف به طی دوره مقدماتی و عمومی می‌باشند. پس از اتمام دوره مذکور در صورت انطباق رشته تحصیلی با رشته انتخابی، نامبردگان برای خدمت به واحدهای اجرایی نیروی انتظامی اعزام می‌شوند و در صورت عدم انطباق رشته تحصیلی با رشته انتخابی، موظف به طی یک دوره حداقل سه ماهه می‌باشند. فرایند آموزش دانش‌آموختگان به شرح زیر است:

نمودار شماره ۴ - فرآیند دوره آموزشی دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی برون‌سازمانی

بازخورد

- ۳- به عنوان مثال چنانچه دانش‌آموخته‌ای دارای مدرک در رشته رایانه باشد و رشته انتخابی وی نیز مشاغل عملی رایانه در نظر گرفته شود، بدون طی دوره تخصصی به واحد اجرایی اعزام و رشته‌های وی منطبق اعلام شود.
- ۴- تمام دانش‌آموختگانی که در مشاغل و رشته‌های مأموریتی (انتظامی، مرزبانی، اطلاعات، کشف جرایم و راهور) به کار گرفته می‌شوند، موظف به طی دوره‌های مقدماتی - عمومی و تخصصی رشته مربوطه به خود می‌باشند و فقط رشته‌هایی از قبیل «مالی، مهندسی، رایانه، حقوق و ...» که در مشاغل مرتبط به کارگیری می‌شوند، از طی دوره تخصصی معاف هستند.
- ۵- جمع کل ساعات‌های دروس مقدماتی - عمومی، ۶۳۶ ساعت است که ۵۷/۵ درصد آن دروس عملی و ۴۲/۵ درصد آن نظری است. این میزان ساعات آموزش برای کلیه دانش‌آموختگان صرف‌نظر از رشته تحصیلی، الزامی است.

جدول شماره ۲ - ترکیب موضوع‌های تشکیل دهنده برنامه درس تخصصی دانش‌آموختگان رشته انتظامی دانشگاه علوم انتظامی

ردیف	موضوع‌ها	واحد	تعداد ساعت‌ها		
			جمع کل	نظری	عملی
۱	انتظامی - نظامی	-	۳۵۲	۱۷۶	۱۷۶
۲	حقوق	-	۱۱۲	۱۱۲	-
۳	تربیت بدنی	-	۳۲	-	۳۲
۴	فرهنگ و معارف اسلامی	-	۱۶	۱۶	-
	جمع کل	-	۵۱۲	۳۰۴	۲۰۸

۱- ترکیب موضوع‌های تخصصی جدول فوق به ترتیب فراوانی شامل «نظامی - انتظامی، حقوق، تربیت بدنی و فرهنگ و معارف اسلامی» می‌باشد و بعد از علوم انتظامی که پایه تلقی می‌شود، موضوع‌های حقوقی دارای بیشترین واحدهای آموزشی است. جمع کل دروس تخصصی رشته انتظامی، ۵۱۲ ساعت است که ۵۹ درصد آن نظری و ۴۱ درصد آن عملی است. این میزان ساعت‌های آموزش و موضوع‌های آن، مختص دانش‌آموختگان رشته انتظامی می‌باشد.

جدول شماره ۳ - ترکیب موضوع‌های تشکیل دهنده برنامه درسی مقدماتی - عمومی و تخصصی دانش‌آموختگان رشته انتظامی - عملیات انتظامی دانشگاه علوم انتظامی

ردیف	موضوع‌ها	واحد	تعداد ساعت‌ها		
			جمع کل	نظری	عملی
۱	انتظامی - نظامی	۳۸	۸۵۶	۳۶۲	۴۹۴
۲	حقوق	۸/۵	۱۳۶	۱۳۶	-
۳	تربیت بدنی	۲/۵	۸۰	-	۸۰
۴	فرهنگ و معارف اسلامی	۳/۲۵	۵۲	۵۲	-
۵	مخابرات	کمتر از ۱	۱۲	۱۲	-
۶	پزشکی و بهداشت	//	۱۲	۱۲	-
۷	جمع کل	۵۳	۱۱۴۸	۵۷۴	۵۷۴

۱- ترکیب موضوع‌های علمی نهایی جدول فوق به ترتیب فراوانی شامل «نظامی-انتظامی، حقوق، تربیت بدنی، فرهنگ و معارف اسلامی، مخابرات و بهداشت» است. بعد از علوم انتظامی که مبنای رشته می‌باشد، دانش‌آموختگان رشته حقوق از لحاظ محتوایی بیشترین سنخیت را با رشته انتظامی دارند و این می‌تواند راهنمایی برای برنامه‌ریزان نیروی انسانی باشد که در بخش نتیجه‌گیری درباره آن توضیح بیشتری خواهیم داد.

جمع کل واحدها و ساعات آموزش دانش‌آموختگان رشته انتظامی، حدود ۵۳ واحد و ۱۱۴۸ ساعت است که ۵۰ درصد آن نظری و ۵۰ درصد آن عملی است. ساعات‌های نظری و عملی برابر می‌باشد.

نظام آموزش دانش‌آموختگان، ساعتی می‌باشد نه واحدی، اما برای تسهیل در تطبیق با معیارهای وزارت علوم، تحقیقات و فناوری «هر واحد نظری = ۶۱ ساعت» معادل‌سازی شده است. بنابر شرایط و نیازهای سازمانی احتمال افزایش یا کاهش در میزان ساعات‌های آموزشی و عنوان‌های درسی دانش‌آموختگان توسط معاونت آموزشی دانشگاه علوم انتظامی و سایر مراجع قانونی وجود دارد.

نکته قابل توجه دیگر در آموزش دانش‌آموختگان، وجود برنامه درسی و محتوای مشترک برای مقاطع مختلف تحصیلی (کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد و ...) می‌باشد و علی‌رغم این اشتراک برنامه، خروجی آنان دارای درجات انتظامی متفاوت (کاردان، کارشناس، کارشناس ارشد انتظامی و ...) است.

سؤال دوم: برنامه درسی دوره کاردانی و کارشناسی انتظامی - گرایش عملیات انتظامی به عنوان یک مبنا و معیار از چه موضوع‌ها و عنوان‌های درسی تشکیل شده است؟

عنوان‌ها، موضوع‌ها و واحدهای دوره کارشناسی به شرح جداول تفکیکی زیر است که در هر مورد توضیح لازم داده خواهد شد.

جدول شماره ۴ - ترکیب موضوع‌های تشکیل‌دهنده برنامه درسی مصوب دوره کارشناسی انتظامی - گرایش عملیات انتظامی

ردیف	موضوع‌ها	واحد	تعداد ساعت‌ها		
			جمع کل	نظری	عملی
۱	انتظامی - نظامی	۵۷	۱۳۱۲	۷۳۶	۵۷۶
۲	حقوق	۲۴	۳۸۴	۳۸۴	-
۳	فرهنگ و معارف اسلامی	۱۲	۱۹۲	۱۹۲	-
۴	علوم اجتماعی	۸	۱۲۸	۱۲۸	-
۵	روان‌شناسی	۷	۱۱۲	۱۱۲	-

ادامه جدول شماره ۴

۳۲	۸۰	۱۱۲	۶	زبان انگلیسی	۶
-	۹۶	۹۶	۶	تاریخ ایران و جهان	۷
۶۴	-	۶۴	۲	تربیت بدنی	۸
۳۲	۱۶	۴۸	۲	مخابرات و رایانه	۹
-	۴۸	۴۸	۳	ادبیات فارسی	۱۰
-	۳۲	۳۲	۲	مدیریت	۱۱
-	۳۲	۳۲	۲	پزشکی قانونی	۱۲
-	۳۲	۳۲	۲	جغرافیا	۱۳
۷۰۴	۱۸۸۸	۲۵۹۲	۱۳۳	جمع کل	

۱- ترکیب موضوع‌های علمی جدول فوق به ترتیب فراوانی شامل «انتظامی - نظامی، حقوق، فرهنگ و معارف اسلامی، علوم اجتماعی، روان‌شناسی، زبان انگلیسی، تاریخ ایران و جهان، تربیت بدنی، مخابرات و رایانه، ادبیات فارسی، مدیریت، پزشکی قانونی و جغرافیا» می‌باشد.

۲- بیشترین موضوع‌ها به جز علوم انتظامی - نظامی، که پایه و مبنا می‌باشد، حقوق است که این موضوع در برنامه درسی دانش‌آموختگان نیز دیده می‌شود. بعد از آن به ترتیب موضوع‌های فرهنگ و معارف اسلامی، علوم اجتماعی و روان‌شناسی دارای بیشترین تشابه محتوایی با رشته انتظامی هستند که این امر در صورت تداوم پذیرش و استخدام دانش‌آموختگان، باید در برنامه‌ریزی‌های نیروی انسانی مدنظر قرار گیرد.

۳- جمع کل واحدهای درسی دوره کارشناسی انتظامی مصوب (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ۱۳۸۴). ۱۳۳ واحد و معادل ۲۵۹۲ ساعت است که ۷۳ درصد آن، واحدهای نظری و ۲۷ درصد آن عملی است.

۴- از مجموع دروس انتظامی - نظامی، ۵۶ درصد نظری و ۴۴ درصد عملی است که بخش عمده آن شامل کارورزی و کارآموزی است. در مجموع برنامه درسی مصوب، جهت‌گیری نظری دارد.

۵- میزان واحدهای مذکور تقریباً مشابه با سایر دوره‌های کارشناسی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است. تغییر در عنوان‌ها و میزان ساعت‌های برنامه فوق با هماهنگی و تصویب وزارت مذکور مجاز است.

۶- میزان واحدها، ساعت‌ها و موضوع‌های مذکور به عنوان یک مبنا و معیار برای «رشته علوم انتظامی» تلقی می‌شود و سایر برنامه‌ها و موضوع‌هایی که منجر به اخذ مدرک و درجه کارشناسی انتظامی می‌گردد، با آن مقایسه می‌شود.

جدول شماره ۵ - موضوع‌های تشکیل‌دهنده برنامه درسی فوق برنامه و مهارتی دوره کارشناسی انتظامی - گرایش عملیات انتظامی

ردیف	موضوع‌ها	واحد	تعداد ساعت‌ها		
			جمع کل	نظری	عملی
۱	انتظامی - نظامی	۱۸	۴۴۸	۱۴۴	۳۰۴
۲	تربیت بدنی	۲	۱۲۸	-	۱۲۸
۳	فرهنگ و معارف اسلامی	۲	۳۲	۳۲	-
۴	بهداشت	۲	۳۲	۳۲	-
	جمع کل	۲۴	۶۴۰	۲۰۸	۴۳۲

- ۱- ترکیب موضوع‌های فوق به ترتیب فراوانی عبارت است از: «انتظامی - نظامی، تربیت بدنی، فرهنگ و معارف اسلامی و بهداشت»
- ۲- برابر مصوبه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (۱۳۸۴) مجموع واحدهای فوق برنامه و مهارتی دوره کارشناسی انتظامی با توجه به شرایط تحصیلی و خدمتی دانشجویان، تعداد ۱۶ واحد و معادل ۶۴۰ ساعت است که به درس‌های مصوب اضافه می‌شود.
- ۳- سقف واحد و میزان ساعت‌های فوق مصوب وزارت مذکور می‌باشد، اما تعیین عنوان‌های درس‌ها و میزان ساعت‌ها و واحد هر یک از موضوع‌ها با توجه به نیازهای شغلی و شرایط تحصیلی دانشجویان توسط دانشگاه علوم انتظامی تعیین می‌شود و از این حیث برنامه درسی فوق برنامه و مهارتی، منعطف و متغیر است.
- ۴- به نظر نگارنده ساعت‌های دروس سال تهیه دانشجویان بدو خدمت یا (ورودی) باید جزء همین فوق برنامه قرارگیرد. در غیر این صورت حدود ۲۰ واحد معادل ۴۴۰ ساعت، به ساعت‌های مزبور اضافه می‌شود.
- ۵- از مجموع ۶۴۰ ساعت دروس مهارتی و فوق برنامه، ۶۷/۵ درصد عملی و ۳۲/۵ درصد نظری می‌باشد و جهت‌گیری برنامه مذکور عملی است.

جدول شماره ۶ - موضوع‌های تشکیل‌دهنده برنامه درسی مصوب، فوق برنامه و مهارتی دوره کارشناسی انتظامی - گرایش عملیات انتظامی.

ردیف	موضوع‌ها	واحد	تعداد ساعت‌ها	
			جمع کل	نظری
۱	انتظامی - نظامی	۷۵	۱۷۶۰	۸۸۰
۲	حقوق	۲۴	۳۸۴	-
۳	فرهنگ و معارف اسلامی	۱۴	۲۲۴	-
۴	تربیت بدنی	۴	۱۹۲	-
۵	علوم اجتماعی	۸	۱۲۸	-
۶	روان‌شناسی	۷	۱۱۲	-
۷	زبان انگلیسی	۶	۱۱۲	۳۲
۸	تاریخ ایران و جهان	۶	۹۶	-
۹	پزشکی قانونی	۴	۶۴	-
۱۰	مخابرات و رایانه	۲	۴۸	۳۲
۱۱	ادبیات فارسی	۳	۴۸	-
۱۲	مدیریت	۲	۳۲	-
۱۳	جغرافیا	۲	۳۲	-
	جمع کل	۱۵۷	۳۲۳۲	۲۰۹۶

- ۱- ترکیب کل موضوع‌های نهایی دوره کارشناسی انتظامی طبق جدول فوق به ترتیب فراوانی شامل سیزده موضوع «انتظامی - نظامی، حقوق، فرهنگ و معارف اسلامی، تربیت بدنی، علوم اجتماعی، روان‌شناسی، زبان انگلیسی، تاریخ ایران و جهان، پزشکی قانونی، مخابرات و رایانه، ادبیات فارسی، مدیریت و جغرافیا» می‌باشد.
- ۲- از مجموع ۱۵۷ واحد دروس مذکور، ۶۵ درصد نظری و ۳۵ درصد عملی است. بنابراین جهت‌گیری برنامه درسی دوره فوق، نظری می‌باشد.
- ۳- از عنون‌ها و واحدهای جدول شماره ۶؛ فقط ۱۶ واحد و به میزان ۶۴۰ ساعت توسط دانشگاه علوم انتظامی با توجه به شرایط خدمتی قابل تغییر و جابه‌جایی است و مابقی باید با هماهنگی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری باشد.
- ۴- از مجموع ۳۲۳۲ ساعت آموزش دوره کارشناسی انتظامی، ۱۷۶۰ ساعت معادل ۵۴ درصد آن موضوع‌ها و مهارت‌های انتظامی است که غالباً در دانشگاه علوم انتظامی و تعداد کمی از آن‌ها در بعضی مراکز آموزش عالی سایر نیروهای مسلح تدریس می‌شود و این میزان ساعت بدون احتساب ساعت‌های آموزش دانشجویان در سال

تهیه می‌باشد.

۵- از مجموع دروس فوق، ۱۴۷۲ ساعت، معادل ۴۶ درصد موضوع‌هایی هستند که هم در دانشگاه علوم انتظامی و هم در سایر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور تدریس می‌شوند.

ادامه سوال دوم - دوره کاردانی انتظامی

جدول شماره ۷ - ترکیب موضوع‌های تشکیل دهنده برنامه درسی مصوب دوره کاردانی انتظامی

ردیف	موضوع‌ها	واحد	تعداد ساعت‌ها		
			جمع کل	نظری	عملی
۱	انتظامی - نظامی	۳۸	۸۸۰	۷۹۶	۳۸۴
۶	حقوق	۱۲	۱۹۲	۱۹۲	-
۷	فرهنگ و معارف اسلامی	۵	۸۰	۸۰	-
۸	زبان انگلیسی	۳	۶۴	۳۲	۳۲
۹	روان‌شناسی	۳	۴۸	۴۸	-
۱۰	ادبیات فارسی	۳	۴۸	۴۸	-
۱۱	تربیت بدنی	۱	۳۲	-	۳۲
۱۲	تاریخ ایران و جهان	۲	۳۲	۳۲	-
۱۳	مخابرات	۱	۱۶	۱۶	-
۱۴	علوم سیاسی	۱	۱۶	۱۶	-
	جمع کل	۶۹	۱۴۰۸	۹۶۰	۴۴۸

۱- ترکیب موضوع‌های مصوب جدول فوق به ترتیب فراوانی شامل «انتظامی - نظامی، حقوق، فرهنگ و معارف اسلامی، زبان انگلیسی، روان‌شناسی، ادبیات فارسی، تربیت بدنی، تاریخ ایران و جهان، مخابرات و علوم سیاسی» است.

۲- مجموع واحدهای دوره کاردانی، ۶۹ واحد و معادل ۱۴۰۸ ساعت می‌باشد که تقریباً مشابه سایر دوره‌های کاردانی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است.

۳- ۶۸ درصد موضوع‌های مذکور، نظری و ۳۲ درصد آن عملی است.

۴- موضوع‌های نظامی - انتظامی، ۶۲ درصد محتوای دوره کاردانی انتظامی را تشکیل می‌دهند.

۵- موضوع‌های حقوقی در این دوره نیز همانند کارشناسی، بیشترین محتوای دوره را به خود اختصاص داده است.

جدول شماره ۸ - ترکیب موضوع‌های تشکیل‌دهنده برنامه درسی فوق برنامه و مهارتی دوره کاردانی انتظامی

ردیف	موضوع‌ها	واحد	تعداد ساعت‌ها		
			جمع کل	نظری	عملی
۱	انتظامی - نظامی	۴	۱۲۸	-	۱۲۸
۲	تربیت بدنی	۳	۱۹۲	-	۱۹۲
۳	رانندگی خودرو و ...	۲	۶۴	-	۶۴
	جمع کل	۹	۳۸۴	-	۳۸۴

۱- طبق جدول فوق موضوع‌های «انتظامی - نظامی، تربیت بدنی و رانندگی خودرو و ...» به ترتیب تشکیل‌دهنده برنامه درسی فوق برنامه و مهارتی دوره کاردانی انتظامی می‌باشد.

۲- کلیه درس فوق عملی است و افزایش و کاهش عنوان‌های آن در اختیار دانشگاه علوم انتظامی می‌باشد. دوره کاردانی انتظامی هم از سال‌های قبل از تغییر نظام آموزشی دانشگاه، مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بوده است، اما احتمال تغییر در واحدهای آن در نظام جدید متصور می‌باشد.

۳- ساعت‌های مذکور بدون احتساب آموزش‌های سال تهیه (بدو ورود) می‌باشد.

جدول شماره ۹ - موضوع‌های تشکیل‌دهنده برنامه درسی مصوب، فوق برنامه و مهارتی دوره کاردانی انتظامی

ردیف	موضوع‌ها	واحد	تعداد ساعت‌ها		
			جمع کل	نظری	عملی
۱	انتظامی - نظامی	۴۲	۱۰۰۸	۴۹۶	۵۱۲
۲	تربیت بدنی	۴	۲۲۴	-	۲۲۴
۳	حقوق	۱۲	۱۹۲	۱۹۲	-
۴	فرهنگ و معارف اسلامی	۵	۸۰	۸۰	-
۵	زبان انگلیسی	۳	۶۴	۳۲	۳۲
۶	رانندگی خودرو ...	۲	۶۴	-	۶۴
۷	روانشناسی	۳	۴۸	۴۸	-
۸	ادبیان فارسی	۳	۴۸	۴۸	۶۴

ادامه جدول شماره ۹

۳۲	۳۲	۳۲	۲	تاریخ ایران و جهان	۹
-	۱۶	۱۶	۱	علوم سیاسی	۱۰
-	۱۶	۱۶	۱	مخابرات	۱۱
۸۳۲	۹۶۰	۱۷۹۲	۷۸	جمع کل	

۱- موضوع‌های تشکیل‌دهنده نهایی دوره کاردانی طبق جدول فوق شامل «انتظامی - نظامی، تربیت بدنی، حقوق، فرهنگ و معارف اسلامی، زبان انگلیسی، رانندگی، روان‌شناسی، ادبیات فارسی، تاریخ ایران و جهان، علوم سیاسی و مخابرات» است.

۲- از مجموع ۷۸ واحد درسی، ۵۴ درصد آن نظری و ۴۶ درصد آن عملی می‌باشد و برنامه، جهت‌گیری نظری دارد.

۳- دروس انتظامی - نظامی، ۵۶ درصد کل برنامه درسی را تشکیل می‌دهد و مابقی یعنی ۴۴ درصد آن دروس غیرانتظامی است.

۴- در این برنامه بعد از درس‌های انتظامی - نظامی پایه، تربیت بدنی و حقوق بیشترین محتوا را به خود اختصاص داده‌اند که این موضوع باید مورد توجه مسئولان جذب و استخدام قرار گیرد.

سوال سوم: تفاوت و تشابه‌های دو برنامه مذکور از حیث «عنوان‌ها و موضوع‌ها، تعداد واحد و میزان ساعت‌های آموزش» با برنامه درسی دانش‌آموختگان در چه حدی است؟

برای پاسخ به سوال مذکور، موضوع‌ها و عنوان‌های برنامه دوره کارشناسی انتظامی و دانش‌آموختگان در جدول زیر درج شده و مورد مقایسه قرار گرفته است.

جدول شماره ۱۰ - مقایسه موضوع‌های درسی، واحدها و میزان ساعت‌های آموزش دوره کارشناسی انتظامی - گرایش عملیات انتظامی مصوب و دوره انتظامی دانش‌آموختگان

ردیف	موضوع	واحد	جمع کل آموزش ساعت‌های دوره کارشناسی	واحد	جمع کل ساعت‌های آموزش دانش‌آموختگان	تفاوت واحد	نتیجه تفاضل
۱	انتظامی - نظامی	۷۵	۱۷۶۰	۳۸	۸۵۶	۳۷	۹۰۴ ساعت کسری آموزش
۲	حقوق	۲۴	۳۸۴	۸/۵	۱۳۶	۱۵/۵	۲۴۸ ساعت کسری آموزش

ادامه جدول شماره ۱۰

۱۷۲، در تحصیلات رسمی دانشگاهی جبران شده	۱۱	۵۲	۳/۲۵	۲۲۴	۱۴	فرهنگ و معارف اسلامی	۳
۱۱۲ ساعت، ۶۴ ساعت آن در تحصیلات رسمی دانشگاهی جبران شده است	۱/۵	۸۰	۲/۵	۱۹۲	۴	تربیت بدنی	۴
۱۲۸ ساعت کسری آموزش	۸	-	-	۱۲۸	۸	علوم اجتماعی	۵
۱۱۲ ساعت کسری آموزش	۷	-	-	۱۱۲	۷	روان‌شناسی	۶
۱۱۲ ساعت، در تحصیلات رسمی دانشگاهی جبران شده است.	۶	-	-	۱۱۲	۶	زبان انگلیسی	۷
۹۶ ساعت کسری آموزش	۶	-	-	۹۶	۶	تاریخ ایران و جهان	۸
۵۲ ساعت کسری آموزش	۳/۵	۱۲	کمتر از یک واحد	۶۴	۴	پزشکی	۹
۳۶ ساعت کسری آموزش	۱/۵	۱۲	//	۴۸	۲	مخابرات و رایانه	۱۰
۴۸ ساعت، در تحصیلات رسمی دانشگاهی جبران شده است.	۳	-	-	۴۸	۳	ادبیات فارسی	۱۱
۳۲ ساعت کسری آموزش	۲	-	-	۳۲	۲	مدیریت	۱۲
۳۲ ساعت کسری آموزش	۲	-	-	۳۲	۲	جغرافیا	۱۳
۱۶۸۸	۱۰۴	۱۱۴۸	۵۳	۳۲۳۲	۱۵۷	جمع کل	

۱- در تحلیل جدول مذکور موضوع‌های دوره کارشناسی انتظامی - گرایش انتظامی به عنوان مبنا و معیار مورد استفاده قرار گرفته است.

۲- تشابه‌های دو برنامه مذکور به شرح زیر است:

الف) دو برنامه در شش موضوع «انتظامی - نظامی، حقوق، فرهنگ و معارف اسلامی، تربیت بدنی، مخابرات و رایانه» به شرح مندرجات جدول مذکور با هم مشترک هستند. ب) دروس «فرهنگ و معارف اسلامی و تربیت بدنی» (۶۶ ساعت)، زبان انگلیسی و ادبیات فارسی» جز درس‌های عمومی هستند که اغلب دانش‌آموختگان کاردانی و

بالاتر، آن‌ها را در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی برون‌سازمانی طی کرده‌اند. بنابراین ساعت‌های کسری موضوع‌های فوق به کل ساعت‌های آموزش آنان اضافه می‌شود.

۳- تفاوت‌های دو برنامه به شرح زیر است:

الف) دانش‌آموختگان نسبت به دانشجویان کارشناسی مصوب، ۹۰۴ ساعت آموزش انتظامی - نظامی کمتری دریافت می‌کنند و کسری عمده آموزشی آنان در این زمینه است.

ب) دانش‌آموختگان در موضوع‌های «حقوق، علوم اجتماعی، روان‌شناسی، تاریخ، پزشکی، مخابرات، مدیریت و جغرافیا» نیز به میزان ساعت‌های مندرج در جدول ۱۰، در مقایسه با دانشجویان کارشناسی کسری آموزش دارند؛ مگر اینکه دانش‌آموخته یکی از رشته‌های فوق باشد. در این صورت در آن رشته خاص، کسری آموزش منتفی است، اما در سایر موضوع‌ها، کسری آموزش به قوت خود باقی است.

در ادامه پاسخ به سؤال سوم، موضوع‌ها و عنوان‌های واحدهای آموزشی دوره کاردانی انتظامی مصوب و دانش‌آموختگان به شرح زیر مورد مقایسه قرار گرفته است.

جدول شماره ۱۱ - مقایسه موضوع‌ها، واحدها و ساعت‌های آموزش دوره کاردانی انتظامی و دوره دانش‌آموختگان انتظامی

ردیف	موضوع	واحد	جمع کل آموزش ساعت‌های دوره کارشناسی	واحد	جمع کل ساعت‌های آموزش دانش‌آموختگان	تفاوت واحد	نتیجه تفاضل
۱	انتظامی - نظامی	۴۲	۱۰۰۸	۳۸	۸۵۶	۴	۱۵۲ ساعت کسری آموزش
۲	تربیت بدنی	۴	۲۲۴	۲/۵	۸۰	۱/۵	۱۴۴ ساعت، ۳۲ ساعت آن در تحصیلات رسمی دانشگاهی جبران شده است
۳	حقوق	۱۲	۱۹۲	۸/۵	۱۳۶	۳/۵	۵۶ ساعت کسری آموزش
۴	فرهنگ و معارف اسلامی	۵	۸۰	۳/۲۵	۸۰	-	-
۵	زبان انگلیسی	۳	۶۴	-	-	۳	۶۴ ساعت، در تحصیلات رسمی دانشگاهی جبران شده است

ادامه جدول شماره ۱۱

۶ رانندگی خودرو و...	۲	۶۴	-	-	۲	۶۴ ساعت کسری آموزش
۷ روان شناسی	۳	۴۸	-	-	۳	۴۸ ساعت کسری آموزش
۸ ادبیات فارسی	۳	۴۸	-	-	۳	۴۸ ساعت در تحصیلات رسمی دانشگاه جبران شده است
۹ تاریخ ایران و جهان	۲	۳۲	-	-	۲	۳۲ ساعت کسری آموزش
۱۰ علوم سیاسی	۱	۱۶	-	-	۱	۱۶ ساعت کسری آموزش
۱۱ مخابرات	۱	۱۶	کمتر از یک واحد		-	۴ ساعت کسری آموزش
۱۲ پزشکی	-	-	//		-	آموزش بیشتری دیده است
جمع کل	۷۸	۱۷۹۲	۵۳	۱۱۴۸	۲۴	۴۸۴

۱- در تحلیل جدول فوق موضوع‌های دوره کاردانی انتظامی به عنوان مبنا و معیار مورد استفاده قرار گرفته است.

۲- تشابه‌های دو دوره به شرح زیر است:

الف) دو دوره در پنج موضوع «انتظامی - نظامی، تربیت بدنی، حقوق، فرهنگ و معارف اسلامی و مخابرات» به شرح مندرجات جدول مذکور اشتراک موضوعی دارند. ب) درس‌های دروس مربوط به «تربیت بدنی، فرهنگ و معارف اسلامی، زبان انگلیسی و ادبیات فارسی» جز دروس عمومی هستند که اغلب دانش‌آموختگان کاردانی و بالاتر آن‌ها را در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی برون‌سازمانی گذرانده‌اند. بنابراین ساعت‌های کسری فوق به جمع کل ساعت‌های آموزش آنان اضافه می‌شود.

۳- تفاوت‌های دو برنامه به شرح زیر است:

الف) دانش‌آموختگان نسبت به دانشجویان مصوب کاردانی انتظامی، ۱۵۲ ساعت آموزش انتظامی - نظامی کمتری دریافت می‌کنند.

ب) دانش‌آموختگان در موضوع‌های «تربیت بدنی، حقوق، رانندگی، روان‌شناسی، تاریخ ایران و جهان و علوم سیاسی» به شرح ساعت‌های مندرج در جدول مقایسه‌ای ۱۱، نسبت به دانشجویان کاردانی مصوب، آموزش کمتری دریافت می‌کنند؛ مگر اینکه دانش‌آموخته یکی از رشته‌های فوق باشد. در این صورت، موضوع کسری آموزش در آن منتفی است، اما در سایر موضوع‌ها، کسری آموزش به قوت خود باقی است.

ج - راندگی نوعی مهارت است و با انعطاف در فوق برنامه قابل حل می‌باشد.

نتیجه‌گیری

۱- در این مقاله برنامه درسی و محتوای آموزشی دوره کارشناسی انتظامی - گرایش عملیات انتظامی و کاردانی انتظامی به عنوان مینا و معیار مطلوب برای آموزش افسری مورد استناد قرار گرفته و برنامه درسی دانش‌آموختگان با آن مقایسه شده است؛ زیرا برنامه درسی دوره کاردانی و کارشناسی انتظامی مصوب، حاصل مبانی نظری و تجارب عملی و خرد جمعی صاحب‌نظران و نظریه‌پردازان انتظامی - نظامی بوده و در طول زمان تکوین یافته است. به علاوه برنامه مذکور مورد تأیید مراجع قانونی و علمی کشور، کمیته نظامی و انتظامی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری قرار گرفته و در آینده نیز متناسب با نیازهای کشور و شرایط سازمانی در آن بازنگری می‌شود.

۲- با توجه به نتایج حاصله از این تحلیل، عنوان‌ها و موضوع‌های برنامه درسی دوره کاردانی و کارشناسی انتظامی مصوب و دانش‌آموختگان، مشخص شد محتوای دوره‌های انتظامی مذکور تلفیقی از علوم انتظامی و سایر رشته‌های علمی، به ویژه علوم انسانی است. علوم در یک تقسیم‌بندی کلی به سه دسته تقسیم می‌شود: اول اینکه، علوم اعتباری، مانند فقه و حقوق که موضوع آن‌ها شناخت برخی دستورها، و احکام است و راه شناخت آن نقل می‌باشد، دوم اینکه، علوم خالص، که ماهیتشان شناخت واقعیت‌های محسوس (علوم پایه و تجربی) و یا معقول (فلسفه و ریاضیات) است و راه شناخت در این علوم عقل می‌باشد. سوم اینکه، علوم عملی و فرایندی که موضوع آن شناخت فرایندهاست، شدن‌ها را بررسی می‌کند و علوم انتظامی جز رشته اخیر است. مباحث انتظامی ماهیتی دو گانه دارد؛ یعنی هم نظری و هم علمی بوده و از جهتی تحت تأثیر مباحث حقوقی و فلسفی واقع می‌شود و سایه آن دو حوزه را برسر خود دارد و هم جنبه عملی و فنی دارد؛ یعنی عالم به مباحث انتظامی، عامل آن‌ها هم خواهد بود. همچنین جزو دانش‌های جدید محسوب می‌شود که در ارتباط با مفهوم قرارداد اجتماعی، حقوق شهروندی و جوامع جدید شکل می‌گیرد (فتح‌الهی، ۱۳۸۴: ۱۶ - ۱۱).

۳- برنامه درسی دوره کاردانی و کارشناسی انتظامی و دانش‌آموختگان به ترتیب در عنوان‌های موضوعی (رشته‌ای) «انتظامی - نظامی، حقوق، فرهنگ و معارف اسلامی، تربیت بدنی، مخابرات و رایانه و پزشکی مشترک هستند؛ اما طول زمان آموزش و واحدهای آموزشی دانش‌آموختگان به ویژه واحدهای انتظامی - نظامی، کمتر از دانشجویان مصوب است.

۴- تفاوت اصلی برنامه‌های درسی دانش‌آموختگان با دوره کاردانی و کارشناسی انتظامی مصوب در موضوع‌های انتظامی - نظامی می‌باشد. به طوری که

دانش‌آموختگان در مقایسه با دانشجویان دوره کارشناسی انتظامی، ۹۰۴ ساعت و در مقایسه با دانشجویان کاردانی انتظامی مصوب، ۱۵۲ ساعت آموزش انتظامی-نظامی کمتری دریافت می‌کنند. علی‌رغم این تفاوت آموزشی، دانش‌آموختگان دارای مدرک کاردانی و کارشناسی به همان درجات نظامی نایل می‌شوند که دانشجویان کاردانی و کارشناسی انتظامی مصوب پس از پایان تحصیل نایل می‌گردند و علت این امر آن است که احتمالاً سازمان استخدام کننده به این پیش‌فرض معتقد است که دانش‌ها، مهارت‌ها و نگرش‌های دانش‌آموختگان کاردانی و بالاتر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی غیرانتظامی و نظامی منطبق با دانش و مهارت‌های انتظامی است و یا حداقل در راستای تکمیل آن می‌باشد. در حالی که نتایج حاصله از تحلیل انجام شده تفاوت بسیار زیادی را در دوره کارشناسی نشان می‌دهد، اما در دوره کاردانی این تفاوت اندک و در حد ۱۵۲ ساعت است. به هر صورت تحصیلات رسمی باعث ارتقای بینش کلی این قبیل افسران در حل مسائل انتظامی خواهد شد، اما با توجه به اختلاف آموزشی ذکر شده این میزان تفاوت در برنامه‌ها درسی و محتوای آموزشی، مهم و قابل بررسی و تعمق است.

۵- برنامه درسی انتظامی دانش‌آموختگان در مقاطع «کاردانی، کارشناسی و کارشناسی ارشد و ...» یکسان می‌باشد؛ به عبارت دیگر میزان آموزش‌های مقدماتی، عمومی و تخصصی یک دانش‌آموخته کاردان رشته انتظامی همانند یک دانش‌آموخته کارشناسی و کارشناس ارشد رشته انتظامی می‌باشد. در حالی که نامبردگان پس از پایان آموزش به درجات متفاوت انتظامی نایل می‌شود و این امر هم به دلیل پیش‌فرض اشاره شده در بند ۴، نتیجه‌گیری می‌باشد.

۶- علاوه بر کسری آموزشی (انتظامی - نظامی) در برنامه درسی دانش‌آموختگان، برنامه آنان در مقایسه با دوره کارشناسی انتظامی - گرایش عملیات انتظامی، در دروس «حقوق، علوم اجتماعی، روان‌شناسی، تاریخ ایران و جهان، جغرافیا و ...» به شرح علت‌های مندرج در جدول مقایسه شماره ۱۰، با کسری آموزش مواجه می‌باشند. مگر اینکه دانش‌آموختگان حسب مورد، دانش‌آموخته یکی از رشته‌های مذکور باشند که در این صورت در آن رشته خاص کمبود آموزشی ندارند، اما در سایر رشته‌ها، کسری آموزش کماکان به قوت خود باقی است.

۷- کمبودهای آموزشی برنامه درسی غیرانتظامی - نظامی دانش‌آموختگان در مقایسه با دوره کاردانی انتظامی به شرح ساعت‌های مندرج در جدول ۱۱، اندک می‌باشد و در صورت اضطرار و فشار عامل برون‌سازمانی و نیازهای جامعه، از دانش‌آموختگان صرفاً دارای مدرک کاردانی در رشته‌های مأموریتی همانند انتظامی می‌توان استفاده کرد.

۸- نکته‌ای که در خصوص انتخاب موضوع‌های درسی غیرانتظامی - نظامی در برنامه درسی دوره کارشناسی انتظامی و سایر رشته‌های مأموریت نیروی انتظامی مطرح

است، رویکرد نظامی درس‌های مذکور می‌باشد؛ به عنوان مثال، در موضوع‌های روان‌شناختی، علوم اجتماعی، پزشکی و ...، موضوع‌هایی انتخاب و تدوین می‌شوند که در راستای تکمیل و گسترش دانش انتظامی دانشجویان است. بنابراین بحث از مباحث عام و یا خیلی تخصصی در آن رشته مطرح نیست.

۹- در تحلیل برنامه‌های درسی دوره کارشناسی انتظامی - گرایش عملیات و دانش‌آموختگان مشخص شد. موضوع‌های درسی حقوقی و قضایی بعد از درس‌های انتظامی - نظامی بیشترین محتوا را به خود اختصاص داده است. لذا دانش‌آموختگان رشته حقوق، بیشترین تشابه را از حیث محتوا با رشته انتظامی دارند. مجموع درس‌های انتظامی - نظامی و حقوقی دوره کاردانی انتظامی ۶۳ درصد، کارشناسی انتظامی ۶۶ درصد و دوره دانش‌آموختگان ۸۶ درصد کل محتوای دوره را شامل می‌شود.

۱۰- کمبودهای آموزشی مجموعه دروس انتظامی - نظامی و حقوقی دوره دانش‌آموختگان، که اساس محتوا را تشکیل می‌دهد، در مقایسه با دوره انتظامی کارشناسی ۳۶ درصد ساعت‌ها و در مقایسه با دوره کاردانی ۱۲ درصد ساعت‌ها می‌باشد و این کسری آموزشی دانش‌آموختگان در مقایسه با کل ساعت‌های دوره کارشناسی انتظامی ۵۲ درصد و در مقایسه با دوره کاردانی انتظامی ۲۷ درصد است. از این میزان کسری آموزش متناسب با نوع رشته دانش‌آموختگان به شرح مندرج در جدول‌های ۱۰ و ۱۱، از جمع کل ساعت‌های دروس غیرنظامی - انتظامی آنان کسر می‌شود.

۱۱- بخش عمده نیروی انسانی رده افسری نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران در سال‌های قبل از طریق پذیرش عمومی و همزمان با آزمون سراسری کشور بوده و هدف اصلی سازمان نیز بر همین مبنا است، اما گسترش استخدام دانش‌آموختگان احتمالاً تحت تأثیر عوامل برون‌سازمانی است که نیروی انتظامی را به ناچار به طرف این نوع گزینش سوق داده است. عواملی از قبیل ایجاد شهرها و شهرک‌های اقماری، رواج حاشیه‌نشینی، ایجاد فرودگاه، شبکه حمل و نقل مترو و ... نیازمند به نیروی انسانی متخصص انتظامی برای کلانتری‌ها، پاسگاه‌ها و یگان‌های انتظامی است که باید توسط سازمان‌ها و نهادهای مسئول در برنامه‌ریزی کلان کشور به موقع به نیروی انتظامی منعکس تا در برنامه‌ریزی‌های کلان نیروی انسانی سازمان لحاظ شود.

۱۲- نتایج حاصل از تحلیل مذکور صرفاً ناشی از تحلیل برنامه‌های درسی سه دوره مذکور و مقایسه آن‌ها با هم بوده است. در این مقاله تحلیل محتوای هر درس صورت نگرفته و این امر نیازمند تحلیل و پژوهش دیگری می‌باشد.

۱۳- نتیجه گیری نهایی این تحلیل بیانگر این نکته است که پذیرش و استخدام دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها و مؤسسات برون سازمانی برای رشته‌های پشتیبانی

نیروی انتظامی از قبیل «مالی، رایانه، عمران، مخابرات و ...» مطلوب می‌باشد؛ چون دانش و تخصص آنان در راستای مشاغل عملی آن‌ها خواهد بود؛ اما استخدام دانش‌آموختگان برای رسته‌های مأموریتی ناجا همانند انتظامی، به ویژه در مقطع کارشناسی، مطلوب نیست و در صورت نیاز شدید سازمان به نیروی انسانی، پذیرش این قبیل دانش‌آموختگان در مقطع کاردانی قابل توجیه می‌باشد.

پیشنهادهای

- ۱- مسئولان و دست‌اندرکاران در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی [از جمله دانشگاه علوم انتظامی] باید قبل از هر قضاوت و تصمیم‌گیری نسبت به برنامه‌های درسی موجود (تغییر، عدم تغییر برنامه درسی اعم از اصلاح و نوآوری در برنامه)، نخست به طور سیستماتیک به شناسایی جریان‌های تکنولوژیکی، اقتصادی، سیاسی، جمعیتی، اجتماعی و فرهنگی [سازمانی] که بر آموزش عالی و عناصر آن تأثیر می‌گذارند بپردازند و از نوع و میزان تأثیرات و مسائل و چالش‌های یاد شده ناشی از آن‌ها در هر یک از اجزای مربوطه آگاه گردند (عارفی، ۱۳۸۴: ۳۲).
- ۲- با توجه به ماهیت رشته علوم انتظامی، که خود دارای مبانی نظری، فنی و مهارت‌های ویژه می‌باشد، نیروی انسانی رده افسری برای رسته‌های مأموریتی همانند انتظامی، باید در مرحله نخست از طریق جذب دانشجو از آزمون سراسری انجام پذیرد.
- ۳- در صورت عدم تکافوی نیروهای مذکور و نیاز جامعه، برای رسته‌های مأموریتی فقط از دانش‌آموختگان مقطع کاردانی استفاده شود.
- ۴- برای تأمین نیروی انسانی در رسته‌های پشتیبانی نیروی انتظامی، از دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی برون‌سازمانی استفاده گردد.
- ۵- در صورت وجود امکانات اجرایی، برنامه درسی دانش‌آموختگان در مقاطع تحصیلی کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا برای رسته‌های مأموریتی (انتظامی، کشف جرایم و ...) تفکیک شود.
- ۶- برای رسته انتظامی - گرایش عملیات انتظامی، دانش‌آموختگان رشته حقوق در اولویت باشند؛ چون بیشترین محتوای دوره مذکور پس از دروس انتظامی - نظامی، مربوط به رشته حقوق است. به علاوه می‌توان دروس حقوقی این قبیل دانش‌آموختگان را با انجام یک آزمون پس از اتمام دوره عمومی، حذف و معادل آن دروس انتظامی - نظامی را اضافه کرد.
- ۷- هنگام پذیرش دانش‌آموختگان رسته مذکور، دارندگان مدارک مهارت‌های ورزشی و رزمی ضمن داشتن شرایط مساوی، از اولویت برخوردار باشند.
- ۸- با توجه به اینکه نتایج مذکور صرفاً ناشی از تحلیل برنامه‌های درسی می‌باشد، لذا لازم است برای تصمیم‌گیری نهایی در مورد تغییر، اصلاح و ... برنامه‌های مذکور، عملکرد شغلی دانش‌آموختگان از دیدگاه فرماندهان و رؤسای کلانتری‌ها و

- پاسگاه‌ها و سایر مدیران اجرایی توسط تحقیقات و پژوهش‌ها و مرکز پژوهش‌ها و تحقیقات آموزش و نیروی انسانی، مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد و پس از جمع‌بندی نهایی اقدام مقتضی صورت پذیرد.
- ۹- برابر مفاد ماده ۶۳ قانون استخدام نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، مدت آموزش هر یک از دوره‌های آموزش عمومی تخصصی، حداقل سه ماه می‌باشد. با توجه به اینکه قانونگذار مدت زمان آموزش را حداقل سه ماه در نظر گرفته، سازمان برای جبران کمبودهای آموزشی می‌تواند مدت آن را افزایش دهد. لذا پیشنهاد می‌گردد در صورت وجود امکانات، مدت دوره‌های آموزشی رسته‌های مأموریتی دانش‌آموختگان، به ویژه کارشناسی به مدت یک سال افزایش یابد. به علاوه این افزایش زمان باعث تعامل بیشتر نامبردگان با کارکنان محیط‌های انتظامی شود، در نتیجه منش انتظامی این قبیل دانش‌آموختگان هم سریع‌تر شکل می‌گیرد.
- ۱۰- قبل از پذیرش دانش‌آموختگان برای رسته‌های مأموریتی، نیازهای رسته‌ای سازمان به تفکیک برآورده شود، سپس اقدام به گزینش رشته‌های منطبق با رسته‌ها گردد. همچنین این موضوع در آگهی‌های پذیرش و استخدام قید شود تا داوطلبان با آمادگی ذهنی و روانی مطلوب‌تری اقدام به انتخاب کنند.

کتابنامه

- احدیان، محمد (۱۳۶۹)؛ *مقدمات تکنولوژی آموزشی*؛ تهران: انتشارات بشری.
- پورتللی، جان‌پی (۱۳۸۳)؛ *تعریف برنامه درسی*، ترجمه علامرضا خوئی‌نژاد، مجموعه *مقالات برنامه‌ریزی درسی: نظرگاهها، رویکردها و چشم‌اندازها*، پدید آورنده، محمود مهرمحمدی؛ چاپ دوم، مشهد: به‌نشر (انتشارات آستان قدس رضوی).
- تقی‌پور ظهیر، علی (۱۳۷۳)؛ *مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی آموزشی و درسی*؛ چاپ هفتم، تهران: انتشارات آگاه.
- دانشکده علوم مرزی - انتظامی (۱۳۸۵)؛ *جدول دروس دوره کاردانی انتظامی*؛ تهران: دانشگاه علوم انتظامی
- دلاور، علی (۱۳۷۴)؛ *مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی*؛ تهران: انتشارات رشد.
- روزنامه رسمی کشور (۱۳۸۳)؛ *قانون استخدام نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران*؛ تهران: قوه قضائیه، شماره ۱۷۲۵۹.
- سرمد زهره، بازرگان، عباس.حجازی، اله (۱۳۸۵)؛ *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*؛ تهران: انتشارات آگاه.
- سیف، علی‌اکبر (۱۳۷۶)؛ *اندازه‌گیری و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی*؛ تهران: انتشارات آگاه.
- سیف، علی‌اکبر (۱۳۷۵)؛ *روش‌های اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی*؛ تهران: نشر

- دوران.
- سیف، علی اکبر (۱۳۷۹): *روان‌شناسی پرورشی (روانشناسی یادگیری و آموزش)*؛ تهران: انتشارات آگاه.
- شریعتمداری، علی (۱۳۷۴): *چند مبحث اساسی در برنامه‌ریزی درسی*؛ تهران: انتشارات سمت.
- شریعتمداری، علی (۱۳۸۱): *چگونگی ارتقاء سطح علمی کشور*؛ تهران: انتشارات فراشناختی اندیشه.
- عارفی، محبوبه (۱۳۸۴): *برنامه‌ریزی درسی راهبردی در آموزش عالی*؛ تهران: انتشارات مرکز جهاد دانشگاهی.
- عمادزاده، مصطفی (۱۳۸۴): *اقتصاد آموزش و پرورش*؛ چاپ بیست و سوم، اصفهان: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- فتح‌الهی، علی (۱۳۸۴): *جایگاه علوم انتظامی در طبقه‌بندی علوم، فصلنامه نظم و امنیت*، سال دوم، شماره ۴۱.
- فردانش، هاشم (۱۳۷۲): *مبانی نظری تکنولوژی آموزشی*؛ تهران: انتشارات سمت.
- فیوضات، یحیی (۱۳۷۳): *مبانی برنامه‌ریزی آموزشی*، تهران: انتشارات پناه‌افزار
- کلاین، ام.اف (۱۳۸۳): *الگوهای طراحی برنامه درسی*؛ ترجمه محمود مهرمحمدی؛ مجموعه مقالات برنامه درسی؛ مشهد: به‌شر (انتشارات آستان قدس رضوی).
- گروه مشاوران یونسکو (۱۳۷۰): *فرایند برنامه‌ریزی آموزشی*، ترجمه فریده مشایخ، تهران: انتشارات مدرسه
- گریسون، دی.آر، آندرسون، تری (۱۳۸۴): *یادگیری الکترونیکی در قرن ۲۱ (مبانی نظری و عملی)*؛ ترجمه اسماعیل زارعی زواری و سعید صافی موحد؛ تهران: انتشارات علوم و فنون.
- لوی، الف (۱۳۶۹): *مبانی برنامه‌ریزی آموزشی (برنامه‌ریزی درسی مدارس)* ترجمه فریده مشایخ؛ چاپ دوم، تهران: انتشارات مدرسه
- معاونت آموزش دانشگاه علوم انتظامی (۱۳۸۵): *جدول عناوین دروس دانش‌آموختگان*؛ تهران: دانشگاه علوم انتظامی
- موسی‌پور، نعمت‌ا... (۱۳۸۲): *مبانی برنامه‌ریزی آموزش متوسطه*، کرمان: آستان قدس رضوی - دانشگاه شهید باهنر کرمان.
- ملکی، حسن (۱۳۷۹): *برنامه‌ریزی درسی (راهنمای عمل)*؛ چاپ دوم، مشهد: انتشارات پیام اندیشه .
- میرزاییگی، علی (۱۳۸۴): *برنامه‌ریزی درسی و طرح درس در آموزش رسمی و تربیت نیروی انسانی*؛ چاپ دوم، تهران: انتشارات یسپرون.
- مشایخ، فریده (۱۳۸۳): *دیدگاه‌های نو در برنامه‌ریزی آموزشی*؛ تهران: انتشارات سمت.

- مهرمحمدی، محمود (۱۳۸۳): برنامه درسی و آموزش: حوزه‌های علمی مستقل یا ...؟ مجموعه مقالات برنامه درسی؛ چاپ دوم، مشهد: به‌نشر (انتشارات آستان قدس رضوی).
- وزارت علوم، تحقیقات و فناوری؛ (۱۳۸۴): مشخصات کلی برنامه و سرفصل دروس دوره کارشناسی انتظامی، تهران.
- ۲۷- یوسف‌زاده، محمدرضا (۱۳۸۳): جزوه کارگاه آموزشی برنامه‌ریزی درسی؛ تهران: دانشگاه علوم انتظامی.
- ۲۸- یارمحمدیان، محمدحسین (۱۳۸۱): اصول برنامه‌ریزی درسی؛ چاپ سوم، تهران: انتشارات یادواره کتاب.
- Doll, Ronald (1992). *Curriculum improvement; decision making and process*, the ed. Boston: alyn and bacn.
- Eisner. Elliot. W (1994). *Educational imagination*. Macmillan college publishing company newyourk.